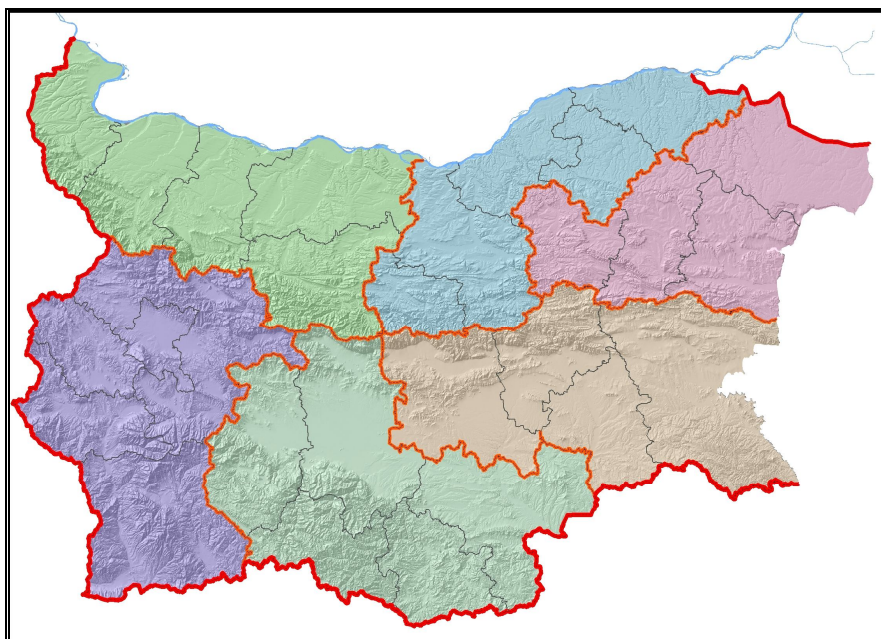

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

*Одобрени
от министъра на регионалното развитие
и благоустройството
със заповед № РД 02-14-844
от 20 май 2009 г.*

Методически указания за актуализиране на действащите стратегии и планове за регионално и местно развитие - 2009 година

София, 2009 г.

Съдържание:

Въведение.....	2
Актуализация на стратегията за постигане на балансирано и устойчиво регионално развитие в България – актуализиран документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2009-2015 г.	7
Актуализация на стратегическата рамка за постигане на устойчиво интегрирано развитие на район от ниво 2 - актуализиран документ за изпълнение на Регионалния план за развитие на съответния район от ниво 2 за периода 2009-2013 г.	32
Актуализация на стратегията за постигане на устойчиво интегрирано развитие на район от ниво 3 (област) - актуализиран документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие на съответната област за периода 2009-2013 г.	48
Актуализация на стратегическата рамка за постигане на устойчиво интегрирано развитие на община - актуализиран документ за изпълнение на Общинския план за развитие на съответната община за периода 2009-2013 г.	66
Приложение.....	80

Въведение

През периода 2005-2006 г. в съответствие с изискванията на действащия тогава Закон за регионалното развитие бяха разработени и приети от компетентните органи документите от интегрираната система за планиране на регионалното развитие, обхващаща Националната стратегия за регионално развитие за периода 2005-2015 г., регионалните планове за развитие за периода 2007-2013 г., областните стратегии за развитие за периода 2005-2015 г. и общинските планове за развитие 2007-2013 г. През 2007 г. беше одобрена от Европейската комисия Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г., както и оперативните програми за България, съфинансирани от европейските структурни фондове и Кохезионния фонд за периода 2007-2013 г.

От 1 януари 2007 г. България стана пълноправен член на Европейския съюз (ЕС), което практически промени икономическите, политическите и международните условия за развитие на българските райони. От същата дата стартира прилагането на новата кохезионна политика на ЕС, която определи нова рамка за развитие на регионите в Европейския съюз.

Политиката на сближаване за периода 2007-2013 г. отразява дневния ред от Лисабон и Гьотеборг и е насочена към постигането на три приоритетни цели: *конвергенция* - подкрепа на растежа и създаване на работни места в най-слабо развитите държави-членки и региони; *регионална конкурентоспособност и заетост* - прогнозиране и насърчаване на промените; *териториално сътрудничество* - стимулиране на хармоничното и балансираното развитие на територията на ЕС.

Целта „Конвергенция“ е насочена към подкрепа на растежа и създаването на работни места в най-слабо развитите държави-членки и региони чрез нарастване и подобряване на качеството на инвестиране във физически и човешки капитал, развитие на иновациите и на общество, основано на знанието, адаптивност към икономическите и социалните промени, опазване и подобряване на околната среда и административната ефективност. Задача на Структурните фондове е създаването на условия за подпомагане на развитието и постигане на реална конвергенция (намаляване на различията и изравняване на социално-икономическите показатели на изоставащите и развитите райони в ЕС). Особено внимание се отделя на повишаването на капацитета на институциите и ефективността на публичната администрация, в това число и на управленския капацитет за планиране и програмиране на фондове на ЕС.

Териториалният обхват на програмите по цел „Конвергенция” се определя на основа на районите, съответстващи на нивото NUTS 2 от общата класификация на териториалните единици за статистически цели, отговарящи на определени икономически критерии. Програмите по тази цел могат да обхващат повече от един район, както е случая с България. Европейският фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейският социален фонд (ЕСФ) и Кохезионният фонд (КФ) допринасят за постигане на цел „Конвергенция”.

България получава подкрепа от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС за периода 2007-2013 г. за прилагането на седем оперативни програми, насочени към постигането на цел 1 - „Конвергенция” на политиката за сближаване на ЕС.

Цел „ Регионална конкурентоспособност и заетост” подпомага райони извън тези по цел 1, където се очаква засилване на регионалната конкурентоспособност и атрактивността им, както и на заетостта чрез прогнозиране на икономическите и социалните промени, включително свързани с отварянето на търговията, чрез подобряване качеството на инвестициите в човешки капитал, иновации и подкрепа за развитието на общество на знанието, предприемачеството, опазването и подобряването на околната среда, подобряване на достъпността, адаптивност на работещите и бизнеса и развитие на трудовия пазар. Подкрепят се регионални програми, предвиждащи изпълнение на мерки, насочени към насърчаване на икономическите промени в индустриални, градски и селски области чрез укрепване на конкурентоспособността и атрактивността на районите, отчитащи съществуващите икономически социални и териториални различия. Финансирането на този тип регионални програми се осъществява от ЕФРР. Националните програми, предвиждащи изпълнение на мерки, насочени към подпомагане на мобилността и адаптирането на хората към икономическите промени в съответствие с приоритетите на политиката на Европейската стратегия за заетостта, са насочени към осигуряването на пълна заетост, качество и производителност на труда и социално включване. Финансирането на този втори тип програми се осъществява от ЕСФ.

Целта „Европейско териториално сътрудничество” е насочена към по-нататъшно хармонично и балансирано интегриране на територията на ЕС чрез подкрепа на неговите региони по важни за Общността въпроси. Цели се засилване на трансграничното сътрудничество чрез съвместни местни и регионални инициативи. Насърчава се сътрудничеството между държавите, между регионите и създаването на транс-национални и трансрегионални мрежи.

България участва в програми за трансгранично сътрудничество с всички съседни страни, включително със страните от Черноморския регион, както и в програмата за транснационално сътрудничество в Югоизточна Европа по цел 3 ”Европейско териториално сътрудничество” за програмния период 2007 - 2013, чиято цел е да насърчава балансираното териториално развитие и териториалната интеграция на страните и регионите, обхванати от програмата.

Действията по програмите за европейско териториално сътрудничество се финансират от ЕФРР и се фокусират върху ключовите приоритети на Общността, свързани с изпълнението на дневния ред от Лисабон и Гьотеборг.

Натрупаният опит по прилагането на инициативата URBAN на ЕС в програмния период трябва да засили решаването на проблемите на градовете чрез интегрирани решения в рамките на прилаганите оперативни програми.

Новият контекст на Лисабонската стратегия, както и някои нови стратегически документи на ЕС като стратегията в областта на устойчивото развитие и териториалния дневен ред изискват нов прочит и отражение на техните послания и целева рамка в документите за стратегическо планиране на регионалното и местното развитие, за да се гарантира принос на българските райони и общини за постигането на целите им.

През 2008 г. беше прието ново национално законодателство в областта на регионалното развитие, включващо Закон за регионалното развитие (ЗРР)¹ и Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие (ППЗРР)², което отговори на нуждите от:

- съгласуваност с политиката и законодателството за регионално развитие на Европейския съюз;
- създаване на по-ефективна система от стратегически планови документи за управление на регионалното развитие в България;
- оптимизиране на институционалната рамка от органи и структури, свързани с дефинирането, прилагането, наблюдението и оценката на политиката за регионално развитие и подобряване на координацията с партньорите;
- изграждане на ефективна система за наблюдение и оценка на прилагането на регионалната политика;

¹ Обн. ДВ, бр.50 от 30 май 2008 г., в сила от 31 август 2008 г.

² Обн. ДВ, бр.80 от 12 септември 2008 г., в сила от 31 август 2008 г.

- ефективно взаимодействие на националната и европейската законодателна рамка за регионално развитие, осигуряващо добро управление и ефикасност на инструментите, подпомагащи регионалното развитие.

Новото законодателство за регионалното развитие се основава на приемственост по отношение духа и философията на предходното законодателство, като актуализира и оптимизира неговите разпоредби, прави ги по-ясни, по-работещи и приложими в съвременните условия и особено в условията на членството в ЕС. Същевременно националното законодателство въвежда нов териториален обхват за районите от ниво 1 и 2 за България, като е осигурено съответствие с Регламент (ЕО) 1059/ 2003 г. за общата класификация на териториалните единици за статистически цели и Регламент (ЕО) № 176/2008 г. за изменение и допълнение на Регламент (ЕО) 1059/2003 г. за установяване на обща класификация на териториалните единици за България и Румъния във връзка с членството им в ЕС. Новият териториален обхват на районите от нива 1 и 2 ще бъде отчетен при предстоящата актуализация на документите за стратегическо планиране на регионалното и местното развитие.

Реформата в кохезионната политика и новите регламенти на ЕС за периода 2007-2013 г. изискват ефективно взаимодействие на националната и европейската законодателна рамка за регионално развитие с цел осигуряване на добро управление и ефикасност на инструментите, подпомагащи регионалното развитие. Промените в националното законодателство в голяма степен са насочени към постигане на по-добра приложимост както на националните, така и на европейските норми.

Основните принципи при прилагането на регионалната политика, които са:

- единен подход за планиране и програмиране;
- териториална и целева концентрация на ресурсите;
- партньорство, публичност и прозрачност на всички нива на планиране, програмиране, финансиране, наблюдение и оценка;
- допълняемост на публичните разходи при съвместно финансиране с други източници;
- координация на компетентните органи в процеса на планирането и програмирането, ресурсното осигуряване, наблюдението и оценката;
- съгласуваност с други структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално и регионално ниво, включително с правилата на

конкуренция, възлагането на обществени поръчки, опазването и подобряването на околната среда, премахването на всички форми на неравнопоставеност, се запазват и продължават своето действие.

Промените във вътрешните и външни условия, в нормативната, институционалната и политическата среда в контекста на членството в ЕС, настъпили след приемането на документите за стратегическо планиране на регионалното и местното развитие, са значителни и определят необходимостта от актуализацията им с оглед осигуряване на адекватност и съответствие с новите условия. В тази връзка на основание чл.11, чл.19, чл.31 и чл.38 на Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие се предприема актуализиране на действащите към момента стратегии и планове за регионално и местно развитие.

Методическите указания за разработването на актуализирани документи за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015г., на регионалните планове за развитие за периода 2009-2013 г., на областните стратегии за развитие за периода 2009-2013 г. и на общинските планове за развитие за периода 2009-2013 г., включително програмите за реализацията им, имат за задача да изяснят подхода и метода на работа, както и да дадат конкретни насоки относно съдържанието и разработването на отделните елементи на документите. Прилагането на методическите указания осигурява и привеждането на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие на национално и регионално ниво в съответствие с разпоредбите на ЗРР след влизането му в сила, съгласно § 4 от Преходните и заключителните разпоредби на закона.

Актуализацията ще осигури по-голяма приложимост на документите и подобряване на тяхната стратегическа ориентация и принос по отношение реализацията на националните и общоевропейските цели на развитието.

Настоящите методически указания са разработени на основание разпоредбата на чл. 17, т. 8 на Закона за регионалното развитие (ЗРР) и в съответствие с изискванията на Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие (ППЗРР).

Актуализация на стратегията за постигане на балансирано и устойчиво регионално развитие в България – актуализиран документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2009-2015 г.

1. Промени в европейското законодателство и стратегическите насоки за развитие на ЕС

След приемането на Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015 г. през месец май 2005 год., настъпиха значителни промени както в европейската, така и в националната нормативна и институционална среда. През месец юли 2006 год. Европейската комисия публикува в Официалния вестник на Европейския съюз новото законодателство за периода 2007-2013 год.:

- Регламент № 1083/2006 от 11 юли 2006 год., съдържащ основните разпоредби относно Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд (отменя Регламент № 1260/1999);
- Регламент № 1080/2006 от 5 юли 2006 год. относно Европейския фонд за регионално развитие (отменя Регламент № 1783/1999);
- Регламент № 1081/2006 от 5 юли 2006 год. относно Европейския социален фонд (отменя Регламент № 1784/1999);
- Регламент № 1082/2006 от 5 юли 2006 год. относно Европейските обединения за териториално сътрудничество;
- Регламент № 1084/2006 от 11 юли 2006 год., създаващ Кохезионен фонд (отменя Регламент № 1164/1994).

Във връзка с подготовката на Националните стратегически референтни рамки и оперативните програми за периода 2007-2013 г. на държавите-членки на Европейския съюз (ЕС), бяха издадени “Стратегически насоки за развитие на Общността” - своеобразни методически указания за всички страни в ЕС, които имаха задача да подпомогнат страните в подготовката на документите и да засилят стратегическия подход при насочването и прилагането на помощта от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС. Стратегическите насоки на Общността съдържат принципите и приоритетите на кохезионната политика и очертават ключовите области на интервенции, в които ще се насочи помощта за европейските региони, предоставяна чрез оперативните програми,

съфинансирани от фондовете на ЕС през седемгодишния програмен период. Националните институции използваха тези насоки като основа за разработване на своите национални стратегически приоритети за планиране и програмиране за периода 2007-2013 год.

Според тези насоки и съгласно ревизираната Лисабонска стратегия, стратегическите и планови документи, разработвани от държавите-членки и съфинансираните от Структурните фондове и Кохезионния фонд оперативни програми трябва да допринасят за реализацията на следните приоритети на ниво Общност:

- подобряване на привлекателността на държавите-членки, регионите и градовете посредством подобряване на достъпността, осигуряване на адекватно качество и равнище на услугите и опазване на потенциала на околната среда;
- насърчаване на новаторството, предприемчивостта и растежа на икономиката на знанието чрез научна дейност и иновации, включително нови информационни и комуникационни технологии;
- създаване на повече и по-добри работни места чрез привличане на повече хора към заетост и предприемаческа активност, подобряване на приспособимостта на работещите и предприятията и увеличаване на инвестициите в човешки капитал.

За реализацията на посочените по-горе приоритети, актуализираният документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие следва да отчете по-точно насоките, дадени в „Стратегическите насоки на Общността 2007-2013“:

- *инвестиране в зони с висок потенциал за икономически растеж* - висока възвръщаемост на инвестициите е валидна за инвестиции в региони с висок потенциал, които могат бързо да достигнат развитите региони в ЕС, но местните финансови ресурси са недостатъчни;
- *инвестиране в двигателите на икономическия растеж и заетостта* - кохезионната политика е фокусирана върху инвестициите във физически и човешки капитал, които са възлови за икономическия растеж и потенциала за заетост, включващи физическа и ИСТ инфраструктура, научен и иновационен капацитет, образование, обучение и адаптивност на работната сила;
- *Подпомагане изпълнението на кохерентни стратегии* - средносрочни и дългосрочни;

- *Постигане на синергия и допълняемост с други политики на Общността;*
- *Мобилизиране на допълнителни ресурси и подобряване на управлението;*
- *Подкрепяне и прилагане на интегриран подход по отношение на териториалната кохезия.*

2. Промени в националното законодателство

Приемането на нова национална законодателна рамка за регионалното развитие в България е свързано с новия етап на хармонизиране на националното законодателство с европейското. Законът за регионално развитие, приет от Народното събрание през месец май 2008 г., е съобразен с прякото действие на разпоредбите на европейското право за България като държава–членка на Европейския съюз и цели да се създадат подходящи взаимовръзки между националната нормативна уредба за регионално развитие и тази на ЕС. В закона се регулира връзката между стратегическото планиране и програмирането на регионалното развитие, която е специфична за страната и не се съдържа в европейската законодателна рамка. По нов начин се урежда материята, свързана с наблюдението и оценката на регионалното развитие за постигане на ефективност и ефикасност на стратегическото планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на регионалното развитие.

Законът за регионалното развитие създава условия за по-добра координация на административните структури на централно ниво, като се оптимизират функциите и взаимодействието им по отношение на управлението на регионалното развитие. Отчетена е необходимостта от създаване на ефективен механизъм за регионална координация чрез по-ясно разграничаване на функциите, извършване на административни промени и осигуряване на взаимодействие на органите на регионално и централно ниво по отношение на планирането, програмирането и координацията на финансовата помощ от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС. Отразени са и промените, свързани с актуализацията на класификацията на териториалните единици за статистически цели съгласно изискванията на Регламент (ЕО) № 176/2008 на Европейския Парламент и на Съвета от 20 февруари 2008 за изменение на Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS) поради присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз.

Новият Закон за регионалното развитие, както и Правилникът за прилагането му поставят нови специфични изисквания за ролята и съдържанието, и съгласуваността на пакета от стратегии и планове за интегрирано регионално и местно развитие, вече разработени за плановия период 2007-2013 г., в т.ч. и по отношение на Националната стратегия за регионално развитие.

Националната стратегия за регионално развитие е ключов документ за развитието на страната. Той отразява както европейската политика за регионално развитие, ориентирана към икономическо и социално сближаване на всички региони, така и националните аспекти на регионалното развитие.

За разлика от секторните стратегии, Националната стратегия за регионално развитие има интегрален характер, тъй като определя необходимостта от промени и интервенции в различни икономически сектори, с оглед създаване на условия за по-балансирано и устойчиво икономическо и социално развитие на регионите и преодоляване на съществуващите вътрешни и междурегионални диспропорции. Това определя многопосочността и сложността на връзките между Националната стратегия за регионално развитие и останалите стратегически документи на национално, регионално и местно равнище.

Необходимостта от актуализация на действащата Национална стратегия за регионално развитие се определя от настъпилите промени в макроикономическите и международните условия, одобряването на Националната стратегическа референтна рамка за периода 2007-2013 г., настъпилите промени в националното законодателство и това на ЕС. Една от “линиите на промени” е свързана с отчитането на новите граници на районите от ниво 1 и ниво 2, което оказва влияние върху всички съставни части на Националната стратегия за регионално развитие и следва да бъде отразено, както по отношение на сравнителния анализ, така и в стратегическата част на документа.

Съгласно изискванията на националната законодателна рамка е необходимо да се приложи единен методически подход по отношение актуализацията на документите за стратегическо планиране на регионалното и местното развитие.

Целта на актуализацията на Националната стратегия за регионално развитие е разработването на актуализиран документ за нейното изпълнение за периода 2009-2015 г., който да отрази настъпилите промени и да осигури съответствие на документа с новите изисквания относно неговата структура и съдържание и да осигури по-висока

ефективност и ефикасност на резултатите от прилагането на политиката за регионално развитие.

2. Общи изисквания по отношение актуализацията на Националната стратегия за регионално развитие

Националната стратегия за регионално развитие е основен документ за стратегическо планиране, който определя дългосрочните цели и приоритети на държавната политика за регионално развитие за периода до 2015 г. Съгласно последните законодателни промени се изисква Националната стратегия за регионално развитие да бъде в съответствие с другите структуроопределящи политики (чл.10, ал.1, ЗРР).

Националната стратегия за регионално развитие е в тясно взаимодействие и връзка със следните документи за стратегическо планиране и програмиране на национално ниво:

- **Национален план за развитие.** Актуализацията на Националната стратегия за регионално развитие следва да бъде разработена в контекста на Националния план за развитие за остатъка от периода на нейното действие, с оглед съобразяване с основните предвиждания на този план.
- **Национална стратегическа референтна рамка.** Основен програмен документ за България, който определя стратегическите цели на политиката за развитие и приоритетите, които ще бъдат съфинансирани със средства от Структурните фондове и Кохезионния фонд на Европейския съюз за периода 2007-2013 год. Националната стратегическа референтна рамка 2007 - 2013г. е изготвена на основата на Националния план за развитие и акцентира върху необходимостта от насърчаване развитието на икономика, основана на знанието, както и достигане на устойчиво развитие в социален и екологичен аспект. При актуализирането на Националната стратегия за регионално развитие следва да бъдат отчетени по подходящ начин приоритетите, заложи в Националната стратегическа референтна рамка за периода 2007-2013 г.

Актуализираният документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. следва да осигури съответствие с националните секторни стратегии и приоритети, определени с документите за програмиране на национално ниво за периода на действието ѝ, за да се постигне устойчиво интегрирано регионално и местно развитие, като се отчитат целите и

приоритетите на европейската кохезионна политика и перспективите за пространствено развитие.

- **Оперативна програма “Регионално развитие” за периода 2007-2013 г.** (ОП “Регионално развитие”, ОПРР). Определените от Националната стратегия за регионално развитие основни цели и приоритети за регионално развитие са залегнали в основата на оперативната програма, която е главен инструмент за насочване на ресурсите и за провеждане на регионалната политика. Оперативна програма “Регионално развитие” е насочена към практическо изпълнение на Приоритет 4 “Подкрепа за балансирано териториално развитие” на Националната стратегическа референтна рамка. ОПРР има териториален характер и включва следните приоритети: „Устойчиво и интегрирано градско развитие”, „Регионална и местна достъпност”, „Устойчиво развитие на туризма”, „Местно развитие и сътрудничество” и „Техническа помощ”. Операциите по програмата са в подкрепа на интегрираното градско развитие, постигане на устойчиво развитие на градовете и заобикалящите ги селски райони, развитие на устойчиви форми на туризъм и създаване на регионален туристически продукт, подобряване на базисната инфраструктура и повишаване качеството на човешкия капитал с акцент върху заетостта.

Изисква се Националната стратегия за регионално развитие да се разработва и изпълнява във взаимодействие и съгласувано с предвижданията на Националната комплексна устройствена схема, както и със секторни схеми за устройство, разработени на национално и регионално ниво. В случаите, когато посочените документи не са приети, е подходящо да се отчетат проектите на концепции за тези документи, ако те са налични.

4. Специфични изисквания по отношение актуализацията на Националната стратегия за регионално развитие

За актуализирането на Националната стратегия за регионално развитие се разработва актуализиран документ за изпълнение за остатъка от периода от нейното действие, като изработването и приемането на актуализирания документ се извършва при условията и по реда за изработване и приемане на Националната стратегия за регионално развитие, описан в чл.6, чл.7 и чл.8 от ППЗРР.

От съдържателна гледна точка актуализираният документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. следва да включва определени тематични раздели:

- *Актуализиран анализ на социално-икономическото развитие на районите в България;*
- *Актуализация на визията, целите и приоритетите за устойчиво интегрирано регионално развитие;*
- *Обща оценка на необходимите ресурси;*
- *Критерии за оценка на изпълнението на стратегията;*
- *Стратегически насоки за планиране на устойчиво интегрирано развитие на районите и за актуализиране на регионалните планове за развитие;*
- *Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.*

Разработването на основните тематични раздели на актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. следва да се съобрази със следните насоки:

4.1. Актуализиран анализ на социално-икономическото развитие на районите в България

Препоръчва се изложението в този раздел да бъде организирано в следната последователност:

1. Общ профил на районите в България
2. Демографско състояние и тенденции
3. Регионални различия
 - 3.1. Степен на икономическо развитие
 - 3.2. Секторна структура
 - 3.3. Инвестиции
 - 3.4. Заетост
 - 3.5. Производителност на труда
 - 3.6. Предприемачество
 - 3.7. Развитие на бизнес услугите
 - 3.8. Инфраструктурно развитие

Транспортна достъпност

Енергийна инфраструктура, включително възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и енергийна ефективност

Телекомуникации

Водоснабдителна и канализационна (ВиК) инфраструктура

3.9. Опазване и подобряване на околната среда

3.10. Изследвания, технологично развитие и иновации

3.11. Развитие на човешките ресурси

Образование и здравеопазване

Социални услуги

Доходи

Безработица

3.12. Териториално развитие и перспективи

4. Актуализиран SWOT анализ

Необходимо е да бъде направен съкратен анализ на социално-икономическото развитие на районите в България, съдържащ оценка на процесите, протичащи основно в районите от ниво 2. Препоръчва се наличният социално-икономически анализ в действащата Национална стратегия за регионално развитие да бъде база за сравнения, като се използва предложената в настоящите методически указания последователност на изложението в този раздел на актуализирания документ.

За целите на анализа се прилага класификацията на териториалните единици съгласно Регламент (ЕО) № 176/2008³ и се използва официална статистическа информация налична към момента на актуализация. Препоръчва се сред многообразието от статистически показатели, предлагани от Националния статистически институт, да бъдат подбрани тези, които отговарят на принципното разглеждане на регионалната политика и са пряко свързани с целите на Националната стратегия за регионално развитие. Сравнението да се извършва между районите от ниво 1 и ниво 2 и при отчитане на средното равнище на развитие на европейските райони и/или средното за страната. В този раздел следва да се обобщят основните проблеми и изводи относно социално-икономическото, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда, като се формулират изводи и тенденции за бъдещото развитие, отчитащи принципа на устой-

³ Регламент (ЕО) № 176/2008 на Европейския Парламент и на Съвета от 20 февруари 2008 за изменение на Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS) поради присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз

чивото развитие, които в следващите части на актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. да обосновават предлаганите промени на визията, стратегическите цели и приоритети.

Важна част на актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода до 2015 г. са анализът и изводите, касаещи териториалното развитие и перспективи. В този контекст следва да се анализират настоящите тенденции и перспективите за развитие на различните типове градски центрове, подобряване на свързаността между тях, както и комуникациите със заобикалящите ги селски райони. Перспективите за развитие на районите трябва да отчетат специфичните им особености като наличието на защитени територии, зони със статут по Натура 2000. Специално внимание е необходимо да се обърне на бъдещото развитие на транспортната инфраструктура, тъй като тя налага бъдещата пространствена организация на територията.

В Закона за регионалното развитие се предвижда в границите на районите от ниво 3 да се обособяват “райони за целенасочена подкрепа от държавата” като възможност за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия. Конкретният им териториален обхват се определя със съответната областна стратегия за развитие, като се отчитат показателите, посочени в чл.6 на ЗРР. Актуализацията на Националната стратегия за регионално развитие, като основен документ от пакета стратегии и планове за регионално и местно развитие, ще осигури база за разработване и прилагане на мерки в районите за целенасочена подкрепа, като засили стратегическата им ориентация и принос по отношение реализацията на националните и общеевропейските цели на политиката за интегрирано устойчиво регионално и местно развитие.

Социално-икономическият анализ завършва с общ актуализиран SWOT-анализ (анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите) на районите в страната. SWOT-анализът се актуализира, като се има предвид динамиката на промените в отделните елементи на средата (в страната и в отделните райони), включването на нови фактори, влияещи върху развитието, като се анализират в подходящата част от матрицата на анализа. На следващо място, необходимо е да се коментират връзките, които съществуват между четирите квадранта на SWOT матрицата. Тези връзки са добра основа за актуализиране на стратегическата част на Националната стратегия за регионално развитие (при необходимост).

Предвид обстоятелството, че стратегическите документи, определящи националната политика в различни области и сектори (например, секторни оперативни програми, ОП “Регионално развитие”), съдържат аналитична част и с оглед избягването на паралелна аналитична дейност се препоръчва данните и изводите от другите документи да се имат предвид, като бъде отчетена спецификата на Националната стратегия за регионално развитие като документ, определящ националната политика в областта на регионалното развитие.

4.2. Актуализация на визията, целите и приоритетите за устойчиво интегрирано регионално развитие

Препоръчва се изложението в този раздел да следва логиката:

Визия

Стратегически цели

Приоритети

Визията, стратегическите цели и приоритетите за регионално развитие трябва да бъдат анализирани и при необходимост да се преформулират като се съобразят с новите акценти в обновената Лисабонска стратегия, Регламентите на ЕС за периода 2007-2013 год., Стратегическите насоки за развитие на Общността, Четвъртия кохезионен доклад (септември 2007 г.), Петия кохезионен доклад (юни, 2008 г.), Териториалната програма “Към по-конкурентноспособна и устойчива Европа с различни региони” (май 2007)⁴, Лайпцигската харта за устойчиви европейски градове (май 2007)⁵ и Териториалния дневен ред на ЕС.

Актуализирането на Националната стратегия за регионално развитие следва да отрази представените в европейските документи нови отправни моменти в рамката на кохезионната политика за периода 2007-2013 год., целящи повишаване ефективността на политиката на сближаване, като ги синхронизира с националните приоритети, регионалните потребности и очакванията на обществото за бъдещи желани перспективи за живот и развитие на районите и общините в страната.

При определяне на стратегическите цели и приоритети за регионално развитие следва в максимална степен да се отчетат изводите от анализа на социално-икономическото развитие на районите в България, резултатите от SWOT-анализа и потенциала за развитие на всеки от районите, като използваните формулировки трябва да

⁴ <http://www.eufunds.bg/docs/Territoriale-Agenda-bg.pdf>

⁵ <http://www.eufunds.bg/docs/Leipzig-Charta-AdR-bg1.pdf>

са съобразени с използваната терминология в документите на ЕС и да позволяват лесно “идентифициране” на националните приоритети по отношение целите и приоритетите, преследвани от Общността в областта на регионалната политика.

Актуализацията на стратегическата част на документа следва да се насочи към адаптиране и постигане на по-голямо съответствие на стратегията за развитие, определена на национално ниво, с новата стратегическа рамка за развитие на българските райони, определена, от една страна, от европейски документи със стратегически и нормативен характер и, от друга, с прилаганите оперативни програми и особено с оперативна програма “Регионално развитие”, която в най-голяма степен ще подкрепя развитието на регионите в България. При актуализацията на стратегическата част на документа, следва да се отчетат настъпилите социални, икономически и инфраструктурни промени в районите от ниво 2, като избраната стратегия се адаптира към новата оценка на нуждите. В повечето случаи актуализацията на визията, целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие ще наложи те да се редактират и да отразят актуалното подреждане на приоритетите за развитие. При настоящата актуализация е подходящо да се постигне още по-тясна интеграция на социалните, икономическите и екологичните цели на развитие, за да се приложи по-ефективно принципът на устойчивото развитие. Актуализацията на стратегическата част на Националната стратегия за регионално развитие е необходимо да се ориентира към постигането на по-добри резултати и по-силно въздействие върху качеството и динамиката на развитие на районите в България.

Необходимото актуализиране на системата от стратегически цели, приоритети и специфични цели, отнесени към разнообразни и актуални социално-икономически потребности, трябва да бъде постигнато, като се отчита взаимодействието между тях, приносът на всеки приоритет към целите на Националната стратегия за регионално развитие и как съвкупността от приоритети и специфични цели към всеки от тях ще доведе до осъществяването на стратегическите цели и визия за устойчиво развитие, при която социално-икономическото развитие не влошава условията за живот и труд на населението и не влошава компонентите на околната среда.

4.3. Обща оценка на необходимите ресурси

Общата оценка на необходимите ресурси за постигане целите на стратегията е нов момент в съдържанието на актуализирания документ за изпълнение на Национал-

ната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. Общата оценка на необходимите ресурси не предполага изготвянето на финансов план, а обща експертна оценка на необходимите финансови ресурси за реализиране целите на Националната стратегия за регионално развитие.

По отношение на финансовите средства общата оценка следва да обхваща четири основни направления:

- национално публично финансиране (републикански, общински бюджети, както и финансови ресурси от други източници – публични фондове, предприятия, фондации, асоциации, сдружения и др.);
- европейски средства (от фондове на ЕС);
- международни финансови институции;
- частно финансиране (частни фирми, банки, застрахователни компании и др.).

Препоръчва се експертната оценка на необходимите финансови средства да бъде базирана на приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие и да бъде представена с абсолютни числа и относителни дялове. При анализа на необходимите средства по приоритети следва да се имат предвид ограниченията при финансирането на оперативните програми, отразяващи от една страна прилагането принципа на допълняемост, а от друга - произтичащи от законодателството за предоставяне на държавни помощи.

В общата оценка следва да се отбележат възможните начини и форми за мобилизиране на финансови ресурси, както и механизъм за събиране на информация относно общия обем на инвестираните средства, свързани с постигане на целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие за определения период.

4.4. Критерии за оценка на изпълнението на стратегията

В тази част от актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. като критерии за оценка на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие се предлагат не индикатори или конкретни показатели, а 4-5 изисквания, които да характеризират по-скоро качеството на изпълнение на целите и приоритетите, а не количествените постижения. Препоръчва се да бъдат използвани качествени описателни формулировки като общи рамкови критерии – например за съответствие с целите и приоритетите на регионалната политика на Европейския съюз, за съответствие с направените изводи относно социал-

но-икономическото развитие на районите в България и др.(постижимост, ефективност, ефикасност и устойчивост, навременност, влияние върху компонентите на околната среда и др.). Предложените критерии следва да бъдат описани накратко и да бъде аргументирано тяхното включване в системата от критерии за оценка на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие.

Определените критерии имат важно значение за извършване на междинна и последваща оценка на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие. Критериите се използват и при изготвянето на междинния и окончателния доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие.

Съгласно законодателството за регионалното развитие за оценка на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие се изготвят междинна и последваща оценка.

Междинната оценка, съгласно изискванията на чл.33, ал.1 на ЗРР, включва:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
- оценка на степента на постигане на съответните цели;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки за актуализация на съответния документ.

До една година след изтичането на срока на действие на Националната стратегия за регионално развитие се изготвя последващата оценка за изпълнението ѝ, която включва:

- оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите,
- оценка на общото въздействие,
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси,
- изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

За осигуряване на информация и публичност на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие се изготвя междинен доклад, който съдържа:

- постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите за регионално развитие през изтеклия период;
- резултатите от междинната оценка съгласно критериите за оценка на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие;

- резултатите от наблюдението и оценката на регионалните планове за развитие;
- използваните за периода ресурси за постигане на целите на Националната стратегия за регионално развитие,
- възникналите проблеми и предприетите от компетентните органи действия за тяхното преодоляване;
- прогноза за очакваното изпълнение на целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие до края на периода на действие,
- предложения за актуализация на националната стратегия за регионално развитие.

За цялостното изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие се изготвя окончателен доклад, който съдържа информация относно:

- ефективността на изпълнението на целите и приоритетите за регионално развитие през периода на действие на Националната стратегия за регионално развитие;
- резултатите от последващата оценка съгласно критериите за оценка на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие;
- резултатите от последващата оценка за изпълнението на регионалните планове за развитие;
- ефективността на използваните през периода на действие ресурси за постигане на целите на Националната стратегия за регионално развитие;
- изводи и предложения за изпълнението на дългосрочните цели и приоритети на държавната политика за регионално развитие, включително за актуализация на Националната стратегия за регионално развитие.

Критериите за оценка на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие могат да бъдат дефинирани в следните направления (сфери), които дават възможност за извършване на качествени оценки на въздействието и постигането на целите и приоритетите за устойчиво интегрирано развитие на районите от ниво 2 в България:

1. Състояние и промени в социално-икономическия профил на районите от ниво 2 в България спрямо общото състояние на районите в Европейския съюз;

2. Съответствие на определените цели и приоритети на нуждите и потенциала на районите, от една страна, и на политиката за регионално развитие в ЕС за съответния период, от друга страна;

3. Политическа и социална ангажираност с прилагане на политиката за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие;

4. Капацитет на институциите и партньорите за прилагане на политиката за регионално развитие;

5. Ефективност и ефикасност на използваните финансови ресурси за постигане на целите и приоритетите за регионално развитие.

4.5. Стратегически насоки за планиране на устойчиво интегрирано развитие на районите и за актуализиране на регионалните планове за развитие

Стратегическите насоки за разработване и актуализиране на регионалните планове за развитие също са един от новите моменти в актуализирането на Националната стратегия за регионално развитие. Те са предложени, за да могат участниците в регионалното развитие да идентифицират ключовите елементи в европейските насоки на политиката за сближаване в ЕС и по-успешно да “впишат” развитието на българските региони в рамките на стратегическите цели на Общността за периода 2007-2013 год.

“Стратегическите насоки на Общността за сближаване 2007-2013” представят основните акценти в кохезионната политика в подкрепа на растежа и заетостта, за да бъдат постигнати целите на обновената Лисабонска стратегия – Европа да поднови своята конкурентоспособност, да увеличи своя потенциал за растеж и своята продуктивност и да засили социалното сближаване като постави ударение главно на знанието, иновациите и оптимизирането на човешкия капитал.

Стратегическото измерение на политиката на сближаване е засилено, за да се осигури по-добро интегриране на приоритетите на Общността с националните и регионалните стратегии и програми за развитие. Направени са усилия за осигуряване на по-добро реализиране на политиката на сближаване по места. Идентифицирани са областите, които са важни за осъществяване на приоритетите на Общността. Необходимо е прилагането на принципите на стратегическото планиране, като например:

- опростяване на формулировките и разработване на ограничен брой реалистични приоритети;
- децентрализация и регионална специфика;

- системен мониторинг и оценка.

В документа “Стратегически насоки на Общността – сближаване, растеж, заетост” са представени начини, по които политиката на сближаване може да продължи да допринася за постигането на Лисабонските приоритети. Тези начини трябва да се имат предвид, когато се разработва стратегическата част от актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. :

- Инвестиране в региони с висок потенциал на растеж;
- Инвестиране в механизмите за растеж и заетост – инвестиции в човешки и физически капитал;
- Подкрепа на изпълнението на свързаните стратегии от средносрочен към дългосрочен период;
- Развиване на единството и допълняемостта с другите политики на Общността;
- Мобилизиране на допълнителни ресурси – чрез правилата за съфинансиране и пренасочване на ресурси за инвестиции към области, където разходите могат да имат най-голям ефект и добавена стойност;
- Подобряване на управлението – осъществяване на публично-частни партньорства, организационни подобрения, прозрачност, регионално сътрудничество и обмяна на най-добри практики;
- Насърчаване на интегрирания подход за териториално сближаване – създаване на устойчиви общности и решаване на въпроси, свързани с околната среда и възстановяване и развитие както в градските, така и в селските райони.

Ключовите аспекти на Стратегическите насоки за сближаване в Общността обхващат няколко основни области:

- Превръщане на Европа и нейните региони в по-атрактивни места за инвестиции и работа чрез:
 - разширяване и подобряване на транспортната инфраструктура;
 - засилване на единството между опазването на околната среда и растежа;
 - акцентиране върху интензивното използване на традиционни енергийни източници; проекти за подобряване на енергийната ефективност и развитие на алтернативни технологии, базирани на използването на възобновяеми енергийни източници;
- Подобряване на знанието и иновациите за растеж чрез:

- повишаване и подобряване на инвестициите в научни изследвания и технологично развитие (НИТР);
- улесняване на иновациите и насърчаване на предприемачеството;
- насърчаване развитието на информационно общество достъпно за всички;
- подобряване на достъпа до финансиране;
- Създаване на повече и по-добри работни места чрез:
 - привличане и задържане на повече хора на работните им места и модернизиране на системата за социална защита;
 - повишаване на приспособимостта на работниците и предприятията и гъвкавост на пазара на труда;
 - увеличаване на инвестициите в човешкия капитал, чрез по-добро обучение и умения;
 - укрепване на административния капацитет;
 - здравна подкрепа за поддържане на работната ръка (предотвратяване на здравните рискове и инвестиции в здравна инфраструктура);
- Териториално измерение на кохезионната политика – достигане на по-балансирано развитие чрез намаляване на съществуващите различия и постигане на по-единна и по-съгласувана регионална политика; повишаване на териториалната интеграция и насърчаване на сътрудничеството в и между регионите:
 - Принос на градовете за заетостта и растежа – постигане на конкурентноспособност и по-балансирано развитие; прилагане на дългосрочни планове за градско възстановяване; социално сближаване, местна заетост и развитие на обществото;
 - Подкрепа за диверсифицирането на икономиката на селските райони - осигуряване достъп до услуги от общ икономически интерес; прилагане интегриран подход; инвестиране в малките и средните градове в селските райони; развитие на туризма на основа на природния и културен потенциал;
 - Сътрудничество – трансгранично и транснационално; засилване на конкурентноспособността на граничните райони; икономическа и социална интеграция за сближаване;
 - Междурегионално сътрудничество – подкрепа и засилване на иновациите, малките и средни предприятия и предприемачеството, околна среда и предотвратяването на рискове; обмяна на опит; програми за сближаване, регионална конкурентоспособност и заетост.

Представените основни области за сближаване и развитие на ЕС следва да бъдат взети предвид при разработването на стратегическите насоки за разработване и актуализация на регионалните планове за развитие, съдържащи се в актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода до 2015 г. Стратегическите насоки за планиране на устойчиво интегрирано развитие в актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. трябва да отчитат, а не механично да отразяват европейските измерения на политиката на сближаване. Те следва да очертаят нови възможности за развитие на вътрешния потенциал на районите, отчитайки националните традиции в контекста на общото европейско бъдеще.

Препоръчва се да се акцентира върху идентичността, сравнителните предимства, специфичния профил и потенциал за развитие на българските райони от ниво 2, въздействието на фондовете на Европейския съюз за подпомагане на развитието им, както и върху интегрирането на глобалните екологични въпроси в процеса на регионално и местно планиране на развитието. На основата на посочените, както и на други акценти могат да се модифицират целите и приоритетите, постижими за периода 2009-2013 год., както и да се очертаят възможности за бъдещо развитие на районите от ниво 2 в следващия планов период.

Зелената книга на териториалното сближаване определя стратегически насоки, свързани с териториалното сътрудничество и развитие на страните и регионите в ЕС, които следва да бъдат отчетени в процеса на изготвянето на актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие в периода 2009-2015 г. Тя е насочена към политиката в публичния сектор, която може да помогне на териториите да създадат условия за максимално използване на собствения им потенциал. Съществуват възможности съвместно да се отговори на общите предизвикателства пред териториалните общности, да се създаде критична маса, да се засилят и ускорят промените чрез взаимно допълване на дейностите, да се използва допълняемостта и синергията, за да се преодолее разделението, наложено от административните граници.

Повечето от проблемите, срещани от териториите в различните сектори и ефективно им решаване изискват интегриран подход и сътрудничество между различните власти и включените заинтересовани страни. Като се отчита това, концепцията за териториалната кохезия изгражда мостове между икономическата ефективност, социалната кохезия и екологичния баланс, поставяйки устойчивото развитие в центъра на планирането на политиката.

По отношение на структурните политики на ЕС е налице интерес допустимостта за подкрепа да е принципно определена на регионално ниво, защото на това ниво са осъзнати нарастващите нужди да се рамкират стратегиите за развитие на база на специфичните предимства на териториите, изразени чрез техния физически, човешки капитал и природни ресурси.

Очакванията в рамките на ЕС са за по-добро разбиране по въпросите на териториалната кохезия, което да подобри прилагането на кохезионната политика, правейки я по-гъвкава, по-способна за адаптиране към най-подходящото териториално ниво, в по-голяма степен отговаряща на местните предпочитания и потенциал и по-добре координирана с другите политики на всички нива в съответствие с принципа на субсидиарността.

Зелената книга има задача да стартира дебата за териториалното сближаване в страните и регионите на Европейския съюз с намерение да задълбочи разбирането на концепцията за териториалното сближаване и нейното свързване с политиката за развитие и сътрудничество.

Проблеми на териториалната концентрация

Специално внимание в Зелената книга се обръща на мрежата от градски центрове в рамките на ЕС, които се определят като фокуси на икономическа, социална и културна активност. Моделът на мрежата от населени места се свързва с качеството на живот. Изграждането на балансирана, устойчива мрежа от градски центрове и развитието на техните предимства, като се отчита взаимодействието между тях, както и взаимодействието със заобикалящите ги селски територии е ключово за преодоляване на проблемите на свръхконцентрация, характерни за големите градове.

Ключовото предизвикателство е да се осигури балансирано и устойчиво териториално развитие на Европейския съюз като цяло, засилващо неговата икономическа конкурентоспособност и капацитет за икономически растеж, при опазване на природните дадености и осигуряване на социално сближаване.

Проблеми на териториалната свързаност/достъпност

Свързаността на териториите днес означава повече от това да се осигури добър интермодален транспорт. Изисква се също подходящ достъп до услуги като здравни грижи, образование, устойчив тип енергия, широколентов интернет достъп, подходящи връзки с енергийната мрежа и създаване на здрави връзки между бизнеса и научните центрове. Това означава също да се отговори на специфичните нужди на хората в неравностойно положение.

Осигуряването на достъп включва още изграждане на пътни и железопътни връзки между градовете, развитие на веригите за комбиниран транспорт и въвеждане на модерни системи за управление на трафика.

Предизвикателствата пред българските райони по отношение проблема на „достъпността“ са свързани с: изграждане и рехабилитация на транспортната инфраструктура, осигуряване на подходящ достъп до болниците и здравните заведения за допълнителна помощ, осигуряване на достъп до университетите, по-широко използване на възобновяеми източници на енергия и прилагане на мерки за подобряване на енергийната ефективност, осигуряване на високоскоростен интернет достъп и изравняване на условията в градските и селските територии.

Проблеми на сътрудничеството или преодоляване на териториалното разделение

Проблемите на концентрацията и свързаността могат да бъдат решени ефективно само чрез засилено сътрудничество на различните нива. Съвременните проблеми на развитието като равните възможности, проблемите на околната среда и свързаните с тях климатични промени, наводненията, загубите на биоразнообразие, замърсяванията не спазват никакви граници и изискват сътрудничество. Климатичните промени като че ли засилват честотата и силата на засушаванията, пожарите и наводненията, засягащи всички региони и страни по различен начин.

Проблеми, които често преминават административните граници, изискват административно сътрудничество за постигане на ефективни решения, като тези по отношение достъпността до услуги, организацията на публичния транспорт, опазването на околната среда и др. Местните политики трябва да отчетат новите реалности и да се адаптират към тях в срокове и по начин, така че да осигурят ефективно решаване на проблемите. В този контекст следва да се разглежда сътрудничеството между съседни власти, между страни и в други случаи между Европейския съюз и съседни страни.

Райони със специфични географски характеристики

Зелената книга на териториалното сътрудничество определя типове райони със специфични проблеми, които трябва да бъдат обект на целенасочена специфична политика за регионално развитие – например, планинските и слаборазвитите райони. За България от особено значение е създаването на механизъм за подпомагане на планинските райони с акцент върху тези в граничните територии, които са засегнати и от периферността на разположението си, за да се използва пълноценно техният икономически потенциал за развитие и се създадат по-добри условия за живот на населението в тях.

Стратегическите насоки, дефинирани от „зелената книга”, рефлектират върху плановите и програмните документи за регионално развитие, разработвани от държавите-членки, чрез които следва да се постигне координация на секторните политики прилагани на съответната територия, за да се осигури синергия и да се избегнат възможни конфликти.

През май 2007 г. министрите, отговорни за пространственото планиране и развитие в ЕС одобриха териториален дневен ред, който извежда като важна стратегическа цел постигането на устойчив икономически растеж, създаване на работни места и социално и екологично развитие на всички региони в ЕС, което да осигури „по-добра животна среда, качество на живота и равни възможности, независимо къде живее човек”. Тези насоки следва да бъдат отчетени както в Националната стратегия за регионално развитие, така и в процеса на актуализация на регионалните планове за развитие.

Възможности за интегриране на глобалните екологични цели в регионалното развитие.

След присъединяването към ЕС, България хармонизира своята политика за устойчиво развитие с изискванията на ЕС. Наред с това се предоставят значителни възможности за пълно прилагане на решенията на Конвенцията на ООН за биологичното разнообразие, Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата и Конвенцията на ООН за борба с опустиняването в процесите на регионалното развитие и устройството на територията. България е предприела един нов, систематичен подход при планиране на регионалното си развитие. Министерството на регионалното развитие и благоустройството носи отговорността за формиране и провеждане на политиката за регионално развитие чрез разработване и приемане на серия от стратегически планови документи така, че да бъде осигурено включването на глобалните екологични съображения в процесите на стратегическо планиране на развитието на различните териториални нива.

Интеграцията на глобалните екологични проблеми както в процеса на регионалното и местното развитие, така и в устройството на територията може да бъде постигната чрез укрепване на капацитета на национално, регионално и местно ниво за отразяване на глобалните екологични цели в политиките и практиките за регионално и местно планиране и управление, а също така и в документите за устройство на територията. Принципният подход в тази насока обхваща определяне на изисквания и извършване на промени в методологиите, уменията, знанието и система за управление на информацията за интегриране на глобалните екологични въпроси във формулирането, осъществя-

ването и оценяването на политиките за регионално развитие и устройство на територията, както и институционални промени, които подкрепят включването на проблемите на глобалната околна среда в регионалното развитие.

Политиките за регионално и местно развитие трябва да се съобразят с глобалните екологични принципи и цели, за да може да се промени настоящата практика на третиране на глобалните екологични проблеми като изолиран дневен ред с ограничено отношение към приоритетите за социално-икономическо и териториално развитие на отделните райони. Необходим е също така и ефективен междусекторен диалог на регионално ниво за включване на глобалните екологични проблеми за осъществяване на целите и приоритетите на интегрираното регионално развитие.

Развитие на информационното общество в районите

Развитието на информационното общество е приоритет на България с хоризонтален характер, който е заложен в различни политики и програмни документи, насочени или включващи различни аспекти на информационните технологии и изграждането на информационното общество.

Процесът на децентрализация на управлението и засилване ролята на регионалните и местните власти в развитието на районите и общините в страната поставя нови предизвикателства, свързани с използването на информационните технологии за повишаване на регионалната конкурентоспособност на основата на икономика на знанието.

В аналитичната си част всички регионални планове за развитие отчитат сериозното изоставане на страната и респективно значителните диспропорции между отделните райони в развитието на информационното общество. Необходимо е да се дефинират ясни цели за преодоляване на изоставането, като се идентифицират нуждите и възможностите за реализиране на ИКТ проекти. Логично е всеки район да развива свой собствен облик, но има задължителни мерки, които следва да се имат предвид, като например мерките, свързани с придобиване и повишаване на ИТ уменията (eSkills) и електронното участие (EParticipation). Това са мерки, които се наблюдават и от Европейската комисия.

Освен традиционните източници на финансиране – бюджет, оперативни програми, програми на ЕС и донорски програми на отделни страни, трябва да се търсят възможности за реализация на мерки и проекти с публично-частно партньорство за предоставяне на услуги в обществен интерес със средствата на информационните и кому-

никационните технологии. Това ще позволи използването на капацитета на висококвалифицирани експерти от частния бизнес, образованието, науката, неправителствения сектор.

В регионалния план за развитие трябва да се отдели специално внимание и да се направи баланс между възможностите за инфраструктурно изграждане, мерките за обучение и повишаване на квалификацията и реализацията на проекти, свързани със създаване на съдържание. Това ще доведе до повишаване на използваемостта и внедряването на съвременни информационни и комуникационни решения в работата на администрацията, бизнеса и в ежедневието на гражданите. Наред с акцента върху иновациите и новите технологии в плана е добре да се уточнят специфични цели и дейности, свързани с информационното общество и информационните и комуникационните технологии. Една възможна идея е като иновации да се разглеждат и съвременните управленски ИКТ решения.

Подходящо е да се предвидят специфични цели и дейности, свързани с обучението, популяризирането и достъпа до продуктите и услугите на информационното общество сред различните слоеве на населението, т. нар. „преодоляване на цифровото разделение”. Специфичните цели и дейностите трябва да водят до подобряване достъпа и повишаване използваемостта на услугите на електронното правителство и електронното управление, като бъдат обхванати различни социални групи: младите и повъзрастните; безработните и нуждаещите се от преквалификация; гражданите в неравностойно положение; жителите на населени места в периферните територии и др. Необходимо е да се заложи увеличаване на обществените места за достъп до високоскоростен Интернет, в т. ч. активно взаимодействие с националния проект и Центрове, с Националната програма за ускорено развитие на информационното общество и Националната програма за широколентов достъп до Интернет.

Необходимо е също така да се наблегне на създаването на електронно съдържание както от регионалните и местните държавни органи (интегрирани електронни административни услуги, уеб-базирани форуми за обществени обсъждания и др.), така и от бизнеса и третия сектор (НПО). Дейности, които биха били подходящи за развитие на информационното общество, са: изграждане на инфраструктура за високоскоростен Интернет, в т. ч. и създаване и разширяване на зоните с безжичен Интернет; изграждане и интегриране на системи за видео-наблюдение в училищата и зоните за контрол; системи за наблюдение на горски масиви, пожароопасни зони и др.; използване на интелигентни (електронни и информационни) системи за контрол и управление на трафи-

ка; оперативна съвместимост на информационните системи на областните и местните администрации и интегриране на данни с цел подготовка на информирани управленски решения на съответните органи и администрации.

Координацията на регионалните и местните политики по развитие на информационното общество има решаващо значение, като в това отношение изграждането на капацитет на регионално и местно ниво може да бъде подпомогнато чрез Координационния съвет за информационно общество към МС.

4.6. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

В тази част от актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. е необходимо да бъде описан подобрен механизъм (алгоритъм, технология) за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност, като се посочат конкретните стъпки и начин на институционалното взаимодействие.

Актуализираният документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г. преди неговото приемане от Министерския съвет се обсъжда и съгласува в рамките на Националния експертен съвет по устройство на територията и регионална политика към Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Освен това проектът на актуализираният документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие е подходящо да се съгласува с партньорите в регионалните съвети за развитие – представители на министерства и ведомства, областните управители, представители на общините, национално представените социално-икономически партньори, физически лица и представители на юридически лица с нестопанска цел, работещи в областта на регионалното развитие. Заинтересованите страни изразяват по подходящ начин становища за необходимостта от промени и правят аргументирани предложения за актуализиране на Националната стратегия за регионално развитие.

Проведените консултации с партньорите под различни форми и направените от тях предложения следва да бъдат обобщени и представени в рамките на актуализирания документ.

Министерството на регионалното развитие и благоустройството осигурява информация и публичност на актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г., като законодателството

предвижда публикуването му на Интернет страницата на МРРБ и чрез интернет-приложението на Единната информационна система за управление на регионалното развитие (ЕИСУРР).

Важни инструменти за осигуряване на информация и публичност в хода на изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие са междинният и окончателният доклад за нейното изпълнение, които се публикуват на страницата на МРРБ в Интернет.

Препоръчва се да бъде предложена обща рамка на взаимодействието, която по подходящ начин да реализира принципа на партньорство и осигуряването на информация и публичност на извършените действия, реалните ползи и постигнатите резултати след актуализирането на Националната стратегия за регионално развитие за периода от 2009 до 2015 г.

Актуализация на стратегическата рамка за постигане на устойчиво интегрирано развитие на район от ниво 2 - актуализиран документ за изпълнение на Регионалния план за развитие на съответния район от ниво 2 за периода 2009-2013 г.

1. Общи изисквания по отношение актуализацията на регионалния план за развитие

В съответствие със Закона за регионалното развитие (ЗРР), регионалният план за развитие (РПР) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на съответния район в съответствие с предвижданията на Националната стратегия за регионално развитие и другите структуроопределящи политики. Регионалните планове за развитие на шестте района от ниво 2 за периода 2007-2013 г. са приети с Решения на Министерския съвет през 2005 г. (Решения на Министерския съвет № 1014 до 1019 от 30 декември 2005 г.). Тези планове запазват своето действие, като се привеждат в съответствие с разпоредбите на ЗРР в едногодишен срок от влизането му в сила (от 31.08.2008 г.). Наред с изискванията на Закона за регионалното развитие съществува необходимост от актуализиране на действащите регионални планове за развитие, която се основава на промяна на териториалния обхват на районите от нива 1 и 2 за България (съгласно NUTS класификацията, използвана от Евростат), актуализация на Националната стратегия за регионално развитие за периода до 2015 г., наличие на съществени промени в икономическите и социалните условия в съответните райони след приемането на страната за пълноправен член на Европейския съюз (ЕС) от 01.01.2007 г., както и на промени в свързаното национално законодателство и в законодателството на ЕС за програмния период 2007-2013 г.

За актуализиране на регионалния план за развитие се разработва актуализиран документ за изпълнение за остатъка от периода на неговото действие, който следва да отрази новите изисквания на законодателството и настъпилите икономически, социални и териториални промени.

В актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода до 2015 г. се съдържат стратегически насоки за актуализация на регионалните планове за развитие, които определят основните изисквания и дават ориентири за разработване на актуализирания документ за изпълнение на съответния регионален план за развитие за периода 2009-2013 г. Новите документи на Европейския

съюз, които имат стратегически характер, също трябва да намерят отражение при актуализирането на регионалния план за развитие.

За да се отговори на поставените изисквания и новите условия за реализация на политиката за регионално развитие, актуализираният документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода 2009-2013 г. е подходящо да има следната примерна структура:

- *Актуализиран социално-икономически профил на съответния район от ниво 2;*
- *Актуализиран SWOT анализ;*
- *Актуализирана стратегия за устойчиво интегрирано регионално развитие;*
- *Обща оценка на необходимите ресурси;*
- *Система от индикатори и действия за наблюдение и оценка;*
- *Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност*
- *Резултати от предварителната оценка*

2. Специфични изисквания по отношение актуализацията на регионалния план за развитие

2.1. Актуализиран социално-икономически профил на съответния район от ниво 2

Актуализираният социално-икономически профил на района се извършва в съответствие с новия териториален обхват на районите от ниво 2 и новата специфика, като се посочва и актуална статистическа информация (2006г., а където е налице и информация за 2007г.). Това е необходимо не само от гледна точка на актуализиране на информацията и анализиране на съществуващата социално-икономическа ситуация, а и като възможност за сравнение с други райони - български и европейски.

Примерната структура на анализа при изготвянето на актуализирания социално-икономически профил на съответния район от ниво 2 включва следните основни елементи:

1. Общ профил на района
2. Състояние на регионалната икономика
3. Социална сфера

4. Инфраструктурно развитие

5. Екологично състояние

Актуализираният социално-икономически профил е необходимо да бъде кратък и ясен и да обхваща предимно тези елементи и сектори, които имат отношение към устойчивото интегрирано регионално развитие на района за посочения период (решаване на остри проблеми, допълнително развитие, ново изграждане и развитие и др.). Необходимо е да се прецизира степента на подробност на отделните елементи съобразно тяхното значение за развитието на района. С оглед осигуряване на взаимодействие и съгласуваност с устройственото планиране и развитието на териториалното сближаване се препоръчва използването на пространствено детерминирани анализи и картографска визуализация (където е възможно), разкриващи вътрешнорегионалните различия и особености на съответния район.

При наличие на действащи актуални районни устройствени схеми и Национална комплексна устройствена схема (НКУС), анализите в актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие се съгласуват със съответните анализи в посочените документи. Подходящо е да се определят приоритети при решаването на устройствени проблеми при последващо разработване на устройствена схема на района.

Специално внимание в анализа следва да се обърне на развитието на иновациите и възможностите за технологично обновяване на регионалната икономика, както и развитието на пазара на труда, който трябва да осигурява „повече и по-добри работни места”.

Транспортната достъпност и достъпността до услуги е ключова характеристика на жизнената среда на населените места в района, която определя възможностите за развитие на техния вътрешен потенциал.

Специално място в аналитичната част следва да се отдели на анализирането на зоната на влияние на градските центрове и ролята им по отношение процесите на развитие в регионален план.

За определяне на позицията и условията за развитие на съответния район за всеки от елементите на анализа е подходящо да се използват сравнения, основани на т. нар. регионален бенчмаркинг (benchmarking). Целта е да се даде идентичност и съпоставимост на района по отношение на ключови показатели чрез:

- Описание на позицията на района в сравнение с други райони в България и по отношение на средните национални показатели;

- Описание на позицията на района спрямо подобни региони в Европейския съюз и по отношение на средните показатели за целия ЕС.

Освен определянето на мястото и ролята на даден район спрямо останалите райони или спрямо страната и ЕС като цяло, важно е да се проследи състоянието вътре в самия район – вътрешнорегионални дисбаланси в развитието, изоставане или трудности в развитието на отделни сектори, територии, общности и т.н.

За отразяване на целите на устойчивото развитие на района е необходимо да се постигне по-добро съответствие на регионалния план за развитие с приложимото национално, европейско и международно законодателство за опазване на околната среда и постигане на устойчиво развитие; да се отчете съществуващото състояние на основните компоненти на околната среда и тенденциите, като се очертаят ключовите екологични проблеми в района, основните замърсявания и въздействието им върху околната среда; специфичните природни дадености, които допринасят за неговата привлекателност - напр. защитени местности като % от територията на района, попадащи в Екологичната мрежа „Натура 2000”; да се отчете ролята на регионалния план за развитие за повишаване на енергийната ефективност, внедряването на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), намаляване на емисиите на парникови газове и употребата на изкопаеми горива, съобразени със специфичните климатични особености на отделните райони, така че планове да способстват за солидарно участие на България за постигане на амбициозната цел на Европейския съюз за предприемане на мерки, които да доведат до ненадхвърляне на прага от два градуса увеличение на глобалната температура до 2020 г. и спиране загубата на биологично разнообразие в държавите членки до 2010 г.

С оглед отразяването на целите на ЕС по отношение климатичните промени и по-широкото въвеждане на възобновяеми енергийни източници и използването на природния потенциал на районите, е необходимо да се анализира какво е състоянието и перспективите за използване на ВЕИ в съответния район.

2.2. Актуализиран SWOT анализ

Като база за актуализация на SWOT анализа (анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите) се използва SWOT анализа в действащия регионален план за развитие. Актуализираният SWOT анализ е тясно обвързан с актуализирания социално–икономически профил и развитието на инфраструктурата на района. Целта е SWOT анализа да се прецизира, като основно се вземат под внимание ресурсите (съ-

ществуващия потенциал) на района, вътрешните и външните фактори, влияещи върху развитието му. Добре изведеният от аналитичната част SWOT анализ е предпоставка за правилно дефиниране или преформулиране на целите и приоритетите в стратегическата част.

SWOT анализът не е необходимо да се разработва по сектори, а обобщено, като се изведе само основното, което произлиза от актуализирания социално-икономически профил на района. Избягват се евентуални противоречия и несъответствия между SWOT анализа и аналитичната част.

SWOT анализът следва да се прецизира по начин, който да дава най-кратка и точна картина на съществуващия потенциал и дефицитите в развитието на района, като същевременно се очертаят възможностите и рисковете пред бъдещото развитие в средносрочен план.

Актуализираният социално-икономически профил и SWOT анализът следва да очертават основните насоки (направления) за актуализирането на стратегическата част на регионалния план за развитие.

2.3. Актуализирана стратегия за устойчиво интегрирано регионално развитие

Актуализираната стратегия за устойчиво интегрирано регионално развитие се разработва в съответствие както с актуализирания социално-икономически профил и актуализирания SWOT анализ на района, така и с предвижданията и приоритетите на актуализирания документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015г., със секторните стратегии, засягащи развитието, като се отчитат и специфичните особености на съответния район. Осигурява се съответствие и с Националната комплексна устройствена схема в зависимост от етапа на нейното разработване.

Стратегическата част на актуализирания документ трябва да се ограничи и насочи основно към постигането на устойчиво интегрирано регионално развитие на района, съгласно дефиницията, дадена в §1, т. 5 на Допълнителната разпоредба на Закона за регионалното развитие.

Разработването на актуализираната стратегия следва да включва:

- *Визия за бъдещото развитие на района*
- *Стратегически цели*

- *Приоритети*

Визията за бъдещото развитие на района представя синтезирано очакванията за постигане на един устойчив резултат и подобряване общото състояние на района въз основа на изпълнението на регионалния план за развитие. Като обобщена представа за бъдещото развитие на района визията отразява и спецификата и уникалността на съответния район.

Следва да се прецени доколко формулираната визия в приетия регионален план за развитие 2007-2013г. би била актуална и при сегашните условия, съобразно новия териториален обхват на района, актуализирания социално-икономически профил и актуализирания SWOT анализ на района.

В повечето случаи не се налага визията да се променя основно, а само да се адаптира към новите условия и очаквания за бъдещо развитие в приоритетни сфери.

Стратегическите цели определят ключовите постижения в развитието на района за средносрочен период. Те трябва да са достатъчно точно формулирани и да дават ясна представа за очаквания краен резултат и постигнатото въздействие върху развитието.

Актуализирането и евентуалното преформулиране на стратегическите цели, залегнали в съществуващия регионален план за развитие, трябва да бъде аргументирано, т.е. да става ясно кое предизвиква и налага тази промяна. При актуализирането на стратегическите цели следва да се отчетат и основните цели и на други стратегически документи, които са във времевия хоризонт на изпълнението на регионалния план за развитие.

На база на актуализирания социално-икономически профил и съответния потенциал за развитие на района се определят и актуалните потребности, като се степенуват от гледна точка на приоритетност за развитието на района и възможностите за тяхното реализиране.

При формулиране на стратегическите цели задължително трябва да се съобразяват и прилагат предложените от Европейската комисия (за програмния период 2007-2013г.) цели и насоки за интервенциите на Структурните фондове и Кохезионния фонд, които са основните инструменти за финансиране на регионалната политика, а така също целите и приоритетите на ключови документи на Общността – Стратегията от Ли-

сабон, Стратегията на ЕС за устойчиво развитие и Зелената книга на териториалното сближаване.

Основните **приоритети** в актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода 2009-2013г. следва да се дефинират на основата на предимствата на района с оглед постигане на определените стратегически цели.

При актуализирането на целите и приоритетите в регионалния план за развитие, отправна точка е актуализираният документ за изпълнение на Националната стратегия за регионално развитие, в която са определени целите и приоритетите за регионално развитие на страната за периода 2009-2015г., както и стратегическите насоки за актуализация на РПР, съдържащи се в нея. Необходимо е да се отчетат също така и възможностите, които следващите териториални нива – области и общини от съответния район предоставят, тъй като на практика именно тяхното развитие ще способства за цялостното развитие на района и реализирането на заложените в регионалния план цели и приоритети.

При определяне на приоритетите, отнесени към разнообразните социално-икономически и екологични потребности, е необходимо да се постигне взаимодействие и съгласуваност. Необходимо е да се изследва връзката и допълняемостта между различните приоритети и да се избегне повторемостта и противоречието между тях. Необходимо е също така да се прецени и степента на риск, свързан с избора и дефинирането на самите приоритети.

За да бъде реалистично изпълнението на регионалния план, е необходимо да бъдат включени цели и приоритети, които са съобразени и обезпечени с наличните и потенциалните ресурси (финансови, вкл. средства от фондовете на ЕС; човешки, технически и др.) за съответния период - 2009-2013г.

Предвид ключовата роля на Оперативната програма „Регионално развитие” (ОПРР), която тя има за подпомагане развитието на българските региони и превръщането им в привлекателно място за живеене и бизнес, е подходящо избраната стратегия за развитие на района да отчита възможността за използване на ресурсите на програмата.

Важна роля за устойчивото развитие на районите има и Оперативна програма „Околна среда”. Очаква се принос за повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика, за развитието на иновациите и за технологичното обновяване на малките и средните предприятия (МСП) в регионите да има Оперативна програма „Конкурентоспособност на българската икономика”.

Изборът на стратегия за развитие на района трябва да осигурява взаимното допълване и синергия на проектите, които ще бъдат реализирани на територията на района по различни оперативни програми или финансирани от други източници/донори, с оглед реализиране на допълнителна добавена стойност за района и повишаване ефективността на направените публични разходи за регионално развитие.

При актуализирането на заложените цели и приоритети в съответния действащ регионален план за развитие да се прецени:

- кои от тях са актуални сега и са приемливи за бъдещето (съобразени с потребностите на района и в съответствие с тези в актуализирания документ на Националната стратегия за регионално развитие);
- кои цели и приоритети намаляват или губят своята степен на значимост;
- кои са новите цели и приоритети, които да бъдат включени.

След определянето на целите и приоритетите следва да се оцени степента на вероятност целите да бъдат постигнати, като се използват критерии за реалистичност, приложимост и ефективност.

2.4. Обща оценка на необходимите ресурси

Общата оценка на необходимите ресурси за реализация на актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода 2009-2013 г. не трябва да се разглежда като финансов план или индикативна финансова таблица, а като обща експертна оценка от гледна точка предимно на необходимите финансови ресурси.

Финансовите средства следва да бъдат оценени в следните направления:

- национално публично финансиране (републикански бюджет, бюджети на общините, публични фондове);
- средства от фондовете на Европейския съюз;
- международни финансови институции;
- средства на физически и юридически лица;
- други източници.

Препоръчва се експертната оценка на финансовите ресурси да се изведе от приоритетите на регионалния план и да бъде представена в абсолютни цифри и относителни дялове. При анализа и оценката на необходимите финансови средства да се вземат предвид ограниченията при финансирането на оперативните програми с европейски

средства. Необходимо е също така оценяването на необходимите финансови средства да бъде съобразено, както със степента на готовност за усвояването на тези средства през съответните години от оставащия период, така и с вероятността тези финансови средства да бъдат реално получени за съответния приоритет/ операция в съответната година.

2.5. Система от индикатори и действия за наблюдение и оценка

Наблюдението на регионалните планове за развитие се извършва с цел постигане на ефективност и ефикасност на изпълнението им, както и за оптимизиране и подобряване на стратегическото планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на регионалното развитие. Предмет на наблюдението е изпълнението на целите и приоритетите за регионално развитие съгласно определени физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на плана.

За осъществяване и постигане на целите на наблюдението се изгражда система за наблюдение на регионалния план за развитие, която обхваща:

1. източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията;
2. система от индикатори за наблюдение;
3. органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа;
4. системата на докладване и осигуряване на информация и публичност.

Системата от индикатори за наблюдение служи за наблюдение изпълнението на РПР и за оценка на постигната ефективност и ефикасност. Разработването на система от индикатори за наблюдение е ключов етап от актуализацията на регионалния план за развитие. Индикаторите е подходящо да са съвместими с тези, които са използвани за наблюдение и оценка на изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС, които се съдържат в Практическото ръководство на Европейската комисия за индикаторите за мониторинг и оценка за програмен период 2007-2013г.

Наблюдението на изпълнението на регионалния план за развитие се осъществява на основата на данни на Националния статистически институт, на административната статистика на Агенцията по заетостта, както и на основата на данни от други надеждни регионални и местни източници на информация.

Наблюдението на изпълнението на отделните приоритети на регионалния план за развитие се осъществява чрез прилагане на основни и специфични индикатори.

При наблюдението е необходимо да се определят ключовите индикатори, тъй като големият брой индикатори не винаги води до подобряване изпълнението на плана, а дори напротив – води до невъзможност за обхващане на свързаните ефекти от различните действия.

При избора на основните индикатори следва да се приложат следните **критерии**:

- **Обоснованост (целесъобразност)** – да съответстват на целите и приоритетите;
- **Информационно осигуряване** - да са информационно осигурени за съответния район на ниво 2, т.е. при изпълнение на регионалния план за развитие да е налице или да е възможен постоянен източник на статистическа информация за всеки от тях;
- **Възможност за представяне в количествено изразение** - възможност за поставяне на остойностени цели и там, където е възможно, за установяване на базисно положение;
- **Простота (разбираемост)** – да са лесни за формулиране, разбиране и агрегиране;
- **Информативност (аналитичност)** на индикаторите – те трябва да носят достатъчно информация за съответните изводи и вземане на решения;
- **Независимост** - индикаторите от едно и също ниво да са независими един от друг;
- Да подлежат на **йерархична обвързаност** с комплексни индикатори на по-високо ниво.

Основни индикатори могат да бъдат: брутен вътрешен продукт на глава от населението, коефициент на заетост, равнище на безработица, брой създадени работни места на територията на района, относителен дял на населението с подобрена образователна, здравна и социална инфраструктура, относителен дял на обновената туристическа инфраструктура, относителен дял на населението с подобрена транспортна достъпност, относителен дял на нарастване на преките чуждестранни инвестиции в района.

Специфичните индикатори към съответните приоритети са качествени и количествени, малко на брой, с общ характер, от типа на индикатори за въздействие, които е подходящо да кореспондират например с тези на ОП “Регионално развитие”.

Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на специфичните цели на приоритетите на регионалния план за развитие и имат значение за цялостната оценка на ефективността и стратегическата ориентация на политиката за интегрирано регионално развитие за района. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи с качествени оценки за социалното, икономическото и инфраструктурното развитие.

В много случаи трудността при определянето на подходящи индикатори произтича от липсата на яснота при формулирането на целите.

Индикаторите за наблюдение дават възможност за оценяване на:

- реализацията на целите и приоритетите или въздействието върху развитието чрез качествени и количествени измервания (където е възможно използването на количествено измерими индикатори);
- степента на изпълнение на целите и приоритетите чрез постигнатите резултати, когато е практически възможно тяхното измерване;
- постигнатия напредък по реализиране на заложените финансови и човешки ресурси чрез отчитане на конкретни данни и резултати.

Подходящо е за изпълнението на целите и приоритетите на регионалния план за развитие да бъдат включени количествени индикатори, с цел да се оцени напредъка по интеграцията на глобалните проблеми на околната среда при осъществяване на регионалната политика и стратегическото планиране на регионалното развитие. Списък на ключови (стратегически) индикатори за мониторинг на интеграцията на глобалните проблеми по околна среда в процеса на регионално развитие в България са дадени в Приложението към настоящите методически указания.

На основата на данните, свързани с индикаторите за наблюдение, и на техния анализ се изготвя информация за целите на годишния доклад за наблюдение на изпълнението на регионалния план за развитие за всяка календарна година от периода на неговото действие.

В годишния доклад за наблюдение на изпълнението на РПП се включва информация за:

- постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на регионалния план за развитие въз основа на индикаторите за наблюдение;
- действията, предприети от регионалния съвет за развитие (РСР) с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на регионалния план за развитие, в т. ч. мерките за наблюдение и създадените механизми за събиране, обработване и анализ на данни; заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението.

Годишният доклад за наблюдение се разработва от териториалното звено на Министерството на регионалното развитие и благоустройството, съгласно чл.86, ал.2 на Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие. Срокът за разработване и внасяне на доклада за обсъждане и одобряване от РСР е до 30 юни на всяка следваща календарна година.

Органът за наблюдение на регионалния план за развитие е регионалният съвет за развитие в съответния район на ниво 2. В процеса на наблюдение, при изпълнението на РПР, регионалният съвет за развитие осигурява участието на органите на централната и местната власт, други организации, физически и юридически лица, като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Индикаторите за наблюдение имат важна роля за извършване на междинна и последваща оценка на изпълнението на регионалния план за развитие. Оценка пре- доставят информация за ефективността от провежданата политика. Те осигуряват на управлението механизми на контрол чрез информация за резултатите и разходите за тяхното постигане, подпомагат и съответните управленски органи да преценят въздействието от изпълнението на регионалния план и да подобрят процеса на планиране за следващия период, като отчетат както постигнатия напредък, така и негативните ефекти. Чрез оценките може да се подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да се насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Наблюдението и оценката на съответния актуализиран документ за изпълнение на регионалния план за развитие е необходимо да бъдат обвързани с Единната информационна система за управление на регионалното развитие (ЕИСУРР) и да са в съответствие с основните изисквания за наблюдение и оценка на регионалното развитие. ЕИСУРР и системата от индикатори ще дадат възможност за проследяване на финансовия и физическия напредък периодично, по време на изпълнението на РПР.

На база на междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на регионалния план за развитие, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на актуалните нужди на района. Предвид изготвянето на междинната оценка в средата на периода на действие на РПР, тя е от съществено значение за ефективното изпълнение и трябва да се направи обективно и критично, на база на актуална и надеждна информация, от експерти, притежаващи необходимия професионален опит.

Междинната оценка на регионалния план за развитие се изготвя до края на 2010 г., съгласно чл.33, ал.1 на ЗРР.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичане на периода на действие на регионалния план за развитие и дава представа за степента на цялостното изпълнение на плана. Целта на този вид оценка е да се види доколко, след предприетите мерки в резултат на междинната оценка, заложените цели и приоритети са изпълнени и е достигнато очакваното развитие. Този вид оценка е от изключителна важност за управлението на регионалното развитие в бъдещите периоди, защото на база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на регионалното развитие в съответния район.

Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при актуализирането на плана за следващия период на планиране.

През периода на действие на регионалния план за развитие, включително по отношение на актуализирания документ за неговото изпълнение, могат да се извършват допълнително тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

2.6. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

Съгласно Закона за регионалното развитие един от основните принципи, на които се основава провеждането на държавната политика за регионално развитие, е принципът за партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Необходимо е да се опишат проведените консултации с партньорите в процеса на изготвянето на актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за остатъка от периода на неговото действие. Препоръките и предложенията на

партньорите отразяват приноса им за подобряване качеството на документа и изразяват техните очаквания по отношение цялостното развитие на района от ниво 2.

Проектът на актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода 2009-2013 г. се обсъжда и одобрява от регионалния съвет за развитие в съответния район, като се осигурява активно участие на партньорите - икономически, социални, представители на неправителствените организации (НПО) и на гражданското общество. Председателят на РСР осигурява подходяща информация и публичност относно взетите решения по отношение актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие.

Актуализираният документ за изпълнение на РПР за периода 2009-2013г. както и документите, свързани с действията на съответните органи по неговото актуализиране, изпълнение, наблюдение и оценка са официална обществена информация. Приетият от Министерския съвет актуализиран документ за изпълнение на регионалния план за развитие се публикува в Web- приложението на Единната информационна система за управление на регионалното развитие.

В рамките на актуализирания документ за изпълнение на РПР е необходимо да бъдат посочени формите и дейностите, които ще бъдат предприети за осигуряване на информация и публичност.

Осигуряването на необходимата и своевременна информация и публичност на процеса на актуализиране и изпълнение на регионалните планове за развитие се осъществява от министъра на регионалното развитие и благоустройството, председателите на регионалните съвети и областните управители на областите в съответния район в съответствие с техните компетенции, съгласно разпоредбите на чл. 21, т. 8 на Закона за регионалното развитие и на чл. 22, ал. 1 и чл. 50, т. 10 на Правилника за неговото прилагане.

Необходимо е да се имат предвид възможностите за институционално взаимодействие в цялостния процес на изпълнение на регионалния план за развитие, както и използването на различни форми на партньорство:

- информиране на широк кръг заинтересовани страни относно актуализирания документ за изпълнение на РПР за периода 2009-2013 г.;
- провеждане на работни срещи с по-тесен кръг заинтересовани страни, които създават възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения за подобряване на изпълнението на плана;

- осъществяване на широко консултиране чрез организиране на публични дискусии, в т.ч. чрез интернет;
- участие във формални структури за подготовка на проекти и програми, наблюдение и оценка със състав, основан на принципа на партньорство (представители на органите за управление на различните равнища, социално-икономически партньори, гражданско общество, академични организации и медии).

Публично-частното партньорство като инструмент за оптимизиране на предоставяните продукти и услуги за обществото следва да бъде широко застъпен в процеса на изпълнение на актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода 2009-2013г.

Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на РПР, както и процеса на изготвяне на оценките (междинна и последваща) и тяхното окончателно приемане би трябвало да получат широка гласност.

Участието на партньорите на всички нива при подготовката, съгласуването, обсъждането и контрола на изпълнението, гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода 2009-2013г. Партньорството обогатява плана и неговата реализация от позицията на друга гледна точка, освен тази на изпълнителната власт посредством участието на широк кръг заинтересовани страни, институции и пряко участие на гражданите и техните организации в управлението и процеса на вземане на решения.

2.7. Резултати от предварителната оценка

Предварителната оценка на регионалния план за развитие, както и на актуализирания документ за неговото изпълнение има цел да подобри качеството на съответния документ, като осигури адекватност на планираните цели, приоритети и ресурси и висока ефективност и ефикасност на тяхната реализация за определения период.

В актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие е необходимо да бъдат включени резултатите от предварителната оценка, която се извършва паралелно с неговото разработване от относително независим от разработващия екип консултант.

Резултатите от предварителната оценка следва да съдържат информация за:

- извършената оценка на социално-икономическото въздействие на регионалния план за развитие;
- въздействието върху околната среда.

Оценката на социално-икономическото въздействие на регионалния план за развитие обхваща въздействието на възможните интервенции, свързани с изпълнението на плана в областта на геодемографското състояние и тенденции, институционалните системи за управление в социалната сфера (здравеопазване, образование, заетост, социални услуги, културно-исторически традиции и модели), икономическата диверсификация и конкурентоспособност на района, развитие на гражданското общество, политическите и социалните ресурси за провеждане на политиката за устойчиво интегрирано регионално развитие и заинтересованите страни в този процес, възможностите за ефективно и ефикасно използване на природните ресурси и потенциала на територията, инфраструктурата, свързана с предоставяне на услуги за населението и бизнеса.

Резултатите от оценката на въздействието върху околната среда се представят в доклад по наблюдението и контрола при прилагането на регионалния план за развитие, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологичните щети в резултат на прилагането на плана в съответствие със становището на компетентния орган по екологичната оценка на плановия документ за района.

Актуализация на стратегията за постигане на устойчиво интегрирано развитие на район от ниво 3 (област) - актуализиран документ за изпълнение на областната стратегия за развитие на съответната област за периода 2009-2013 г.

1. Общи изисквания по отношение актуализацията на областната стратегия за развитие

Областната стратегия за развитие (ОСР) е средносрочен документ за стратегическо планиране на регионалното развитие на съответната област, който се разработва в съответствие с регионалния план за развитие (РПР) на района от ниво 2. С областната стратегия за развитие се определят целите и приоритетите за устойчиво интегрирано регионално (областно) развитие, като се отчитат специфичните характеристики и потенциалът на областта. Областната стратегия за развитие се разработва за 7-годишен период, който съвпада с периода на действие на регионалния план за развитие.

Актуализирането на областната стратегия за развитие се налага в резултат на настъпилите съществени изменения във вътрешната и външната нормативна и институционална среда, в която стратегията предстои да се изпълнява, както и в резултат на реформиране и нова стратегическата ориентация на кохезионната политика в Европейския съюз (ЕС).

Основните промени са свързани с:

- хармонизиране на националното законодателство с настъпилите промени в законодателството на ЕС;
- изискванията на Европейската комисия относно разработването на стратегически и програмни документи за регионално развитие⁶;
- прилагане на новите регламенти за работа със Структурните и Кохезионния фонд на ЕС в периода 2007-2013г.;
- разработването на оперативните програми за периода 2007-2013г.;
- определяне на териториалното сътрудничество и сближаване като една от целите на държавната политика за регионално развитие.

Актуализацията на областната стратегия за развитие се извършва на основание на новоприетия Закон за регионалното развитие⁷ (ЗРР) и Правилника за прилагането му

⁶ Commission of the European Communities – “Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs: Community Strategic guidelines, 2007-2013”

⁷ Обн. ДВ, бр.50 от 30 май 2008г., в сила от 31 август 2008г.

⁸(ППЗРР), където са поставени нови специфични изисквания относно срока на действие, ролята и съдържанието на областната стратегия за развитие. Предвижда се актуализиране на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие при настъпването на определени от ППЗРР условия.

За актуализиране на областната стратегия за развитие се разработва актуализиран документ за изпълнение за остатъка от периода на нейното действие. Изработването на документа се извършва при условията и по реда на изработване и приемане на областната стратегия за развитие.

Основната цел на актуализацията на областната стратегия за развитие е да изясни подхода и метода на работа, както и конкретния обхват и стъпки, в съответствие с изискванията на ЗРР и ППЗРР, новите регламенти на ЕС за периода 2007-2013 г., новите цели и приоритети на политиката на ЕС за сближаване и предвижданията на оперативните програми, за да се постигне желаните ефект от подобряване на стратегическата ориентация, качеството, съдържанието и приложимостта на този документ.

Целта в тази част на методическите указания е да се регламентира структурата и методиката за разработването на актуализиран документ за изпълнение на областната стратегия за развитие за периода 2009-2013 г., да се определи рамката, подхода, фазите и стъпките за актуализацията, както и взаимовръзките с другите актуализирани документи за стратегическо планиране на регионалното развитие – Националната стратегия за регионално развитие, регионалните и общинските планове за развитие (ОПР).

Новите моменти при актуализацията на областната стратегия за развитие, регламентирани в ЗРР, са:

- Променя се срокът на действие на ОСР, като от дългосрочен тя става средносрочен документ, за да се постигне по-добро съответствие и взаимовръзка с регионалните планове за развитие, общинските планове за развитие и програмните документи за регионално и местно развитие. Срокът за който се изготвя актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие обхваща периода 2009 - 2013 г.;
- Променя се териториалният обхват на районите от ниво 2 с изключение на Юго-западния район;
- Отпада разработването на схема за устройство като задължителен елемент на областната стратегия за развитие;

⁸ Обн. ДВ, бр.80 от 12 септември 2008г., в сила от 31 август 2008г

- На територията на районите от ниво 3 се обособяват райони за целенасочена подкрепа (РЦП) от държавата. Териториалният обхват на РЦП се определя в областната стратегия за развитие по данни на Националния статистически институт (НСИ) и административната статистика и на Агенцията по заетостта;
- Условията и редът, включително сроковете за изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране и изпълнение на ОСР се определят с Правилника за прилагане на ЗРР;
- На областния управител се дават правомощия за сключване на споразумения за сътрудничество с други области за осъществяване на съвместни дейности за постигане целите на регионалното развитие и териториалното сътрудничество. В случаите, когато такива споразумения са сключени или предстои да бъдат сключени, сътрудничеството, което ще се осъществява на тяхна основа, следва да намери подходящо отражение в стратегическата част на актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие;
- За общото наблюдение на всички стратегии и планове за регионално и местно развитие, в т.ч. и на ОСР, се изгражда и поддържа Единна информационна система за управление на регионалното развитие (ЕИСУРР).

При актуализирането на областната стратегия за развитие следва да се съблюдава:

- съгласуваност на ОСР с другите документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие;
- съответствие с актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие на съответния район от ниво 2;
- формулиране на ясни цели и приоритети с конкретизиран териториален адрес, отчитащи целите и приоритетите за развитие на района от ниво 2;
- съгласуваност на актуализирания документ за изпълнение на ОСР с районните устройствени схеми или други планове и схеми, разработвани в съответствие с разпоредбите на Закона за устройство на територията, които касаят територията на съответната област;
- включване на всички основни участници в плановия процес с детерминиране на ясни механизми за партньорство и ангажименти;

- стимулиране на местните инициативи, отговарящи на областните цели и приоритети.

В процеса на актуализиране на областната стратегия за развитие е необходимо да бъдат отчетени хоризонталните приоритети на регионалната политика - устойчиво развитие, равни възможности и социално включване.

Постигането на взаимодействие между различните документи за стратегическо планиране се осъществява в процеса на тяхното разработване, като се отчитат йерархичните връзки на подчиненост, определени с националното законодателство в областта на регионалното развитие. За да се осигури съответствие на областната стратегия за развитие с регионалния план за развитие е необходимо взаимодействие на Областния съвет за развитие с Регионалния съвет за развитие, а за осигуряване съответствие и ефективност на общинските планове за развитие следва да се повиши ефективността на взаимодействието между областната администрация и общинските администрации. За постигане на по-добра координация в процеса на планиране областните администрации трябва да проявяват водеща роля, за да се осигури по-добра съгласуваност между регионалните и местните интереси, като се отчитат по подходящ начин актуалните нужди и интереси на областта.

Актуализираният документ за изпълнение на областната стратегия за развитие се разработва и изпълнява във взаимодействие и съгласуване с предвижданията на съответните устройствени схеми и планове, като перспективите за пространствено развитие и управление на територията на областта задължително се отчитат при подготовката, респективно актуализацията ѝ. Специално внимание в този контекст следва да се обърне на актуалното състояние и на перспективите за развитие на мрежата от градски центрове.

При разработването на актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие следва да се отчитат възможностите за решаване на общи проблеми съвместно със съседни области както от съответния район от ниво 2, така и от други съседни райони. Сдружаването на области за съвместно решаване на различни въпроси в областта на регионалното развитие осигурява по-висока ефективност по отношение постигането на общите цели.

Тъй като съгласно новия Закон за регионалното развитие се променя териториалният обхват на районите от ниво 2, при актуализацията на областната стратегия за развитие следва да се отчете мястото и ролята на областта в съответния район и да се

актуализират целите и приоритетите ѝ в съответствие с тези на актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода 2009 - 2013 г.

От съдържателна гледна точка актуализираният документ за изпълнение на областната стратегия за развитие за периода 2009-2013 г., следва да включва определени тематични раздели:

- *Актуализиран социално-икономически профил на областта;*
- *Актуализиран SWOT анализ;*
- *Актуализирана стратегия за развитие на областта;*
- *Обща оценка на необходимите ресурси;*
- *Териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа;*
- *Критерии за оценка изпълнението на стратегията;*
- *Стратегически насоки за разработване целите и приоритетите на общинските планове за развитие;*
- *Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.*

2. Специфични изисквания по отношение актуализацията на областната стратегия за развитие

2.1. Актуализиран социално-икономически профил на областта

2.1.1. Общ профил на областта

Обща характеристика на областта включва: географско положение, територия, население и т.н., като се използват последни статистически данни.

2.1.2. Икономика и социална сфера

Анализът на икономическото и социалното състояние на областта има следните цели: първо, да разкрие и оцени социално-икономическата ситуация и средата, в която областта се развива, и второ, да определи най-важните, първостепенни проблеми от социално-икономически и институционален характер (характерни за по-голяма част от общините), които стоят за разрешаване в бъдещия период на действие на областната стратегия за развитие.

От тази гледна точка е необходимо анализът на икономическото и социално състояние на областта да бъде усъвършенстван в няколко насоки:

- анализът да характеризира настъпилите промени в социално-икономическата сфера. Необходимо е да се включи информация за най-важните, обобщаващи показатели, характеризиращи развитието на областта;
- анализът да се концентрира върху оценката на социално-икономическото състояние и възможностите за развитие. От съдържателна гледна точка това изисква:
 - определяне на най-важните проблеми на областно ниво, включително наличието на вътрешнорегионални различия и тяхната териториална обусловеност;
 - идентифициране на основните тенденции на икономическото и социалното развитие на областта. При очертаване на тенденциите в социално-икономическото развитие на областта и прогнозите за периода до 2013 г., е необходимо да се изследва влиянието на факторите върху формираните се тенденции, да се разкрият причинно-следствените връзки и зависимости.
 - очертаване потенциала за развитие.

2.1.3. Инфраструктурно развитие

Степента на развитие, достъпът и качеството на услугите предоставяни от мрежите и съоръженията на транспортната и енергийната инфраструктура, включително тази за възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и енергийна ефективност, телекомуникационната и ВиК инфраструктурата е необходимо да се анализират, да се оцени настъпилата промяна през изтеклия период от началото на прилагането на областната стратегия за развитие и да се определят параметрите на актуалните нужди на областта.

2.1.4. Екологично състояние

При съставяне на профила на околната среда на областта е необходимо да се направи описание и оценка на: съответствието на областната стратегия за развитие с приложимото национално, европейско и международно законодателство за опазване на околната среда и постигане на устойчиво развитие; състояние на основните компоненти на околната среда и наблюдавани тенденции; основни природни дадености на областта - напр. защитени местности, процент от територията на района, попадащ в Екологичната мрежа „Натура 2000” и пр.; наличие на планови документи и инициативи за опазване на околната среда и подпомагане на екологично чистото производство и развитие на „зелени” бизнеси и туризъм; основни екологични проблеми в градските ареали и селс-

ките територии: основни замърсявания и въздействие. Отчита се ролята на областната стратегия за развитие за повишаване на енергийната ефективност, внедряването на възобновяеми енергийни източници, намаляването на емисиите на парникови газове и употребата на изкопаеми горива в областта, като се отчитат и стимулират инвестициите в проекти, прилагащи най-ефективните технологии спрямо местния потенциал за ВЕИ и енергийна ефективност.

Анализът трябва да бъде кратък, фокусиран, с акцент върху сферите на развитие, където са настъпили съществени промени през изминалия период на действие на областната стратегия за развитие. При актуализацията на областната стратегия за развитие е необходимо да се използват актуални налични статистически данни, за да има съпоставимост с останалите документи за стратегическо планиране на регионалното развитие. В анализа да се посочат мястото, ролята и връзката на областта с другите области от района, което се налага от промените на териториалния обхват на районите от ниво 2.

2.2. Актуализиран SWOT анализ

SWOT анализът, който е връзката между аналитичната и стратегическата част, също подлежи на актуализация. На базата на установените проблеми, тенденции, изводи и препоръки в SWOT анализа трябва да се изведат силните и слабите страни, възможностите и заплахите, които са отправна точка, аргумент и обосновка на стратегическата част.

2.3. Актуализирана стратегия за развитие на областта.

Стратегическата част на актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие, от една страна, трябва да се базира на извършения актуализиран социално-икономически профил на областта и SWOT анализа, а от друга – да съответства и конкретизира предвижданията на актуализирания документ за изпълнение на регионалния план за развитие за периода до 2013 г., съобразно специфичните проблеми и потенциал на областта. Това предполага, ако е необходимо, актуализиране и преформулиране на целите и приоритетите за развитие на областта. Стратегическата рамка на актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие следва да е в съответствие с регионалните приоритети, заложи в актуализирания регионален

план за развитие. Стратегическата част трябва да се ограничи до спецификата на устойчивото интегрирано регионално развитие.

Необходимо е да се отчете доколко стратегическата част отговаря на изискванията на новия Закон за регионалното развитие, актуализираните стратегии и планове за регионално и местно развитие и програмните документи.

При актуализирането на областната стратегия за развитие е необходимо да се търси подобряване на стратегията за развитие, с оглед по-добри възможности за реализация, на основа на по-тясното ѝ обвързване с другите стратегически документи за регионално развитие и прилаганите оперативни програми. Стратегията трябва да бъде ясна, фокусирана към най-важните, специфични проблеми и да бъде изградена на базата на съществуващия и очакван потенциал, да съдържа конкретни и ограничен брой приоритети.

2.3.1. Визия

Определената визия в действащата стратегия има дългосрочен характер. Тя би могла да се запази, в случаите когато е актуална и отговаря на актуалните нужди на областта за периода до 2013 г., но би могла да бъде преформулирана и променена, когато новите икономически, социални и политически условия определят нови приоритети и цели и нови партньорства за развитие.

2.3.2. Стратегически цели

Стратегическите цели определят основната насока за развитие на областта. В актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие те трябва да се обосноват и да се опише тяхната същност, какво се очаква да се постигне в дадената област и какъв ще бъде ефектът от тяхната реализация, т.е. с какво реализирането на тези цели ще допринесе не само за развитието на областта, но и за развитието на района.

При формулирането на стратегическите цели за развитие на областта се отчитат специфичните териториални характеристики на областта и дългосрочните перспективи за развитие, определени с районни или други устройствени схеми, касаещи територията на областта.

Целите на областната стратегия за развитие следва да са съвместими с тези, определени в съответния регионален план за развитие на района, към който принадлежи областта и да допринесат за постигане на устойчивото му развитие – например,

икономически растеж, нови работни места, подобрен жизнен стандарт и опазване на околната среда.

Необходимо е да има вътрешна съгласуваност между целите за развитие. Те трябва да бъдат адекватни на потенциала на областта, реалистични и взаимно допълващи се. За количественото определяне на целите (където е възможно) се използва система от индикатори – индикатори за въздействие.

Необходимо е областната стратегия за развитие да има ясно формулирани цели и да бъде ориентирана към осигуряване, насочване и използване на наличните и потенциални ресурси.

Периодът на действие на актуализираната областна стратегия за развитие съвпада с периода на действие на регионалния план за развитие.

2.3.3. Приоритети

Приоритетите се определят на база на актуализирания социално-икономически профил на областта (в т.ч. SWOT анализа) и допринасят за постигане на съответните стратегически цели. Приоритетите за развитие са адресирани към конкретна стратегическа цел и засягат ключови сфери за развитие на съответната област, където се очаква да настъпят съществени промени, водещи до създаване на допълнителна стойност за областта/района. Приоритетите за развитие са свързани помежду си и са подчинени на общата логика на избраната стратегия за развитие на областта. Приоритетите не се определят на секторен принцип, а имат интегриращ характер и са в съответствие с приоритетите, определени в регионалния план за развитие на района от ниво 2, в териториалния обхват на който е включена съответната област. В процеса на актуализация се изисква да се направи анализ на връзката и допълняемостта между различните приоритети на областната стратегия за развитие, включително и на приноса на всеки от тях за реализация на целите на стратегията. За да бъде реалистична и изпълнима стратегията, приоритетите трябва да са ресурсно обезпечени с човешки, технически, финансови ресурси, включително средства от фондовете на ЕС за периода на нейното действие.

2.4. Обща оценка на необходимите ресурси

Общата оценка на необходимите ресурси представлява експертна оценка на финансовите ресурси, които е необходимо да бъдат мобилизирани за изпълнение на целите на развитието на областта за определения период. По отношение на финансови-

те ресурси да се има предвид, че това не е финансов план, а макро-рамка, обхващаща следните възможни източници:

- държавния бюджет;
- бюджетите на общините;
- средства на физически и юридически лица;
- средства от фондовете на Европейския съюз (основно Структурни фондове и Кохезионен фонд);
- международни финансови институции;
- други източници.

Ресурсите от финансовите източници следва да са насочени към реализация на приоритетите и посочени в цифрово изражение и в относителни дялове. При определянето на финансовите ресурси следва да се има предвид както принципа на допълняемост, прилаган по отношение на оперативните програми, съфинансирани със средства от фондовете на ЕС, така и общия размер на финансовите средства, предвидени в регионалните планове за развитие за тяхната реализация (т.е. средствата, предвидени в областната стратегия за развитие да не надхвърлят тези, посочени в документите на по-горните нива).

2.5. Териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа

На територията на районите от ниво 3 (области) могат да се обособяват райони за целенасочена подкрепа от държавата. Те обхващат територията на една или повече съседни общини. Обособените райони за целенасочена подкрепа са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие. Техният обхват се определя, като се отчитат равнището и динамиката на икономическото развитие, структурата на икономиката, заетостта и безработицата, степента на изграденост на техническата инфраструктура, демографската, социалната и селищната структура, географското положение и наличният потенциал за постигане на целите за развитие на съответната община.

Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа се определя в областните стратегии за развитие по данни на Националния статистически институт и на административната статистика на Агенцията по заетостта. При определяне те-

риториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се отчита наличието на някой от следните показатели:

1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;
3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
4. коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години;
5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;
6. над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център;
7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;
8. над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години.

При настъпили промени в стойностите на показателите за съответната община, отчетени в междинните отчетни доклади или в окончателните доклади за изпълнението на областната стратегия за развитие, се допускат промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа. Промените в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа се отразяват в областната стратегия за развитие.

Ежегодното планиране на средства за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа се осъществява съвместно от министъра на регионалното развитие и благоустройството, областните управители, областните съвети за развитие и министъра на финансите в рамките на бюджетната процедура за съответната година. По предложение на министъра на регионалното развитие и благоустройството съгласуваните мерки и средствата за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа се одобряват от Министерския съвет по бюджета за съответната година.

2.6. Критерии за оценка на изпълнението на стратегията

Изпълнението на областната стратегия за развитие се оценява, като се използват определени критерии. Критериите за оценка не трябва да са повече от 4-5 и трябва да характеризират качеството на изпълнението.

Определените критерии имат важно значение за извършване на междинна и последваща оценка на изпълнението на областната стратегия за развитие. Критериите се използват и при изготвянето на междинния и окончателния доклад за изпълнението на стратегията.

Критериите за оценка на изпълнението на областната стратегия за развитие могат да обхващат сфери, които дават възможност за извършване на качествени оценки на въздействието и постигането на целите и приоритети за устойчиво интегрирано развитие на областта:

1. състояние и промени в социално-икономическия профил на областта в сравнение с други области от съответния район от ниво 2 и по отношение на средните показатели в страната;
2. съответствие на определените цели и приоритети на нуждите и потенциала на областта и на политиката за регионално развитие в страната и в ЕС;
3. политическа и социална ангажираност с прилагане на политиката за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие;
4. капацитет на институциите и партньорите за прилагане на политиката за регионално развитие;
5. ефективност и ефикасност на използваните финансови ресурси за постигане на целите и приоритетите за регионално развитие.

Към изброените сфери може да се добави и критерий за устойчивост, който оценява възможността социално-икономическите, институционалните и екологичните ефекти от изпълнението на стратегията да продължат в средно или дългосрочен период от време, след като периодът на действие на стратегията е приключил.

За изпълнението на областната стратегия за развитие се предвижда изготвянето на отчетни доклади – междинен и окончателен. Тези доклади отчитат резултатите съответно на междинната и последваща оценка на изпълнението на ОСР.

Резултатите от наблюдението на общинските планове за развитие се отчитат при изготвянето на отчетните доклади за изпълнението съответната областна стратегия за развитие.

При наблюдението и оценката на изпълнението на областната стратегия за развитие, включително при изготвянето на докладите за изпълнението, следва да се имат предвид характеристиките и унифицираните кодове, заложи в Единната информационна система за управление на регионалното развитие (ЕИСУРР).

2.7. Стратегически насоки за разработване на целите и приоритетите на общинските планове за развитие

В стратегическата част на актуализираната областна стратегия за развитие се очертават и стратегическите насоки (рамката), с която общинският план за развитие трябва да се съобрази и да адресира своите цели и приоритети към стратегията за развитие на областта. Подчертава се, че приоритетите на общинския план за развитие не трябва да обхващат всички приоритети на областната стратегия за развитие, а само тези, които имат пряко отношение към развитието на общината, съгласно нейната специфика. В някои случаи е възможно няколко цели от общинския план за развитие да са адресирани към един приоритет от областната стратегия за развитие.

Стремежът е ОСП да се насочи към определяне на общите, съвместни потребности на по-голяма част от общините, включени в района от ниво 3 (областта). Това се налага по няколко причини:

- в процеса на планиране за района от ниво 3 да бъде постигнато съгласие между общините за общите, съвместни приоритети, което ще подпомогне разработването на техните общински планове за развитие и ще идентифицира областите, в които могат да се разработват междуобщински проекти;
- да бъдат концентрирани териториално и тематично финансовите ресурси за развитие, в съответствие с принципите за провеждане на държавната политика за регионално развитие;
- да бъде улеснен достъпът до средства от фондовете на ЕС. Регламентите на ЕС за програмния период 2007-2013 подчертават факта, че ресурсите на европейските фондове следва да бъдат обвързани с най-важните потребности на общините, така че да доведат до значителни ефекти (концентрация);
- да се разшири прилагането на принципа на партньорството. Постигането на съгласие по приоритетите за развитие изисква добра координация между участниците, включване на повече общини в процеса на обсъжданията и вземането на решения, съгласуване със социално-икономическите партньори. На основата на

ясно определени приоритетни потребности в резултат на социално-икономическия анализ, чрез диалог и съпоставяне на „ползите и разходите”, е необходимо да се постигне съгласие, консенсус между общините по отношение на съвместните приоритети;

- специално внимание следва да се обърне на въпросите, свързани с развитие на различните форми на териториално сътрудничество, което чрез кохезионната политика на ЕС е ефективен инструмент за по-пълноценно използване на природния, икономическия и социалния потенциал на областите и общините.

Стратегическите насоки за актуализиране на целите и приоритетите на общинските планове за развитие от съответната област акцентират върху националните и европейските цели и приоритети, към постигането на които общините от областта имат потенциал за съществен принос. В този смисъл те се разработват в съответствие със стратегическите документи в ЕС като Лисабонската стратегия, Стратегията на ЕС за устойчиво развитие, Стратегическите насоки за Общността за периода 2007-2013 г., Зелената книга за териториалната кохезия и др.

Възможности за интегриране на глобалните екологични цели в местното развитие

Интеграцията на глобалните екологични проблеми в процеса на местното развитие може да бъде постигната чрез укрепване на капацитета на местно ниво за отразяване на глобалните екологични цели в политиката и практиката за местно планиране и управление, а също така и в документите за устройство на територията. Принципиният подход в тази насока обхваща определяне на изисквания и извършване на промени в методологията, уменията, знанията и система за управление на информацията за интегриране на глобалните екологични въпроси във формулирането, изпълнението и оценката на политиката за устойчиво местно развитие, както и институционални промени и междусекторен диалог, които подкрепят включването на глобалната околна среда в местното развитие.

Развитие на информационното общество в общините

Развитието на информационното общество е приоритет на страната, който има хоризонтален характер и е заложен в различни политически и програмни документи, насочени към по-широко и активно използване на информационните и комуникацион-

ните технологии и изграждането на информационното общество в различни обществени сфери и на различни териториални нива, включително на местно ниво.

Процесът на децентрализация на управлението поставя нови предизвикателства, свързани с използването на информационните технологии за повишаване на конкурентоспособността на общините на основата на икономика на знанието.

Досегашните анализи отчитат сериозно изоставане на страната и значителни диспропорции между отделните райони и общини в развитието на информационното общество. Необходимо е да се дефинират ясни цели за преодоляване на изоставането, като се идентифицират нуждите и възможностите за реализиране на ИКТ мерки и проекти, в т.ч. свързани с придобиване и повишаване на ИТ уменията (eSkills) и електронното участие (EParticipation).

Възможности за финансиране и реализация на мерки и проекти трябва да се търсят и на основата на публично-частното партньорство за предоставяне на услуги в обществен интерес със средствата на информационните и комуникационните технологии.

В общинския план за развитие трябва да се отдели специално внимание и да се направи баланс между възможностите за инфраструктурно изграждане, мерките за обучение и повишаване на квалификацията и реализацията на проекти, свързани със създаване на съдържание. Това ще доведе до повишаване на използваемостта и внедряването на съвременни информационни и комуникационни решения в работата на администрацията, бизнеса и в ежедневието на гражданите.

Подходящо е да се предвидят специфични цели, мерки и дейности, свързани с обучението, популяризирането и достъпа до продуктите и услугите на информационното общество сред различните социални групи и слоеве на населението с цел преодоляване на т. нар. „цифровото разделение”. Необходимо е също така да се развие създаването на електронно съдържание както от органите на местното самоуправление и местната администрация (интегрирани електронни административни услуги, уеб-базирани форуми за обществени обсъждания и др.), така и от бизнеса и неправителствения сектор.

Дейностите, които биха били подходящи за развитие на информационното общество, са: изграждане на инфраструктура за високоскоростен Интернет, в т. ч. и създаване и разширяване на зоните с безжичен Интернет; изграждане и интегриране на системи за видео-наблюдение в училищата и зоните за контрол; системи за наблюдение на горски масиви, пожароопасни зони и др.; използване на интелигентни (електронни и информационни) системи за контрол и управление на трафика; оперативна съвмести-

мост на информационните системи на местните администрации и интегриране на данни с цел подготовка на информирани управленски решения на съответните органи.

2.8. Описание на необходимите действия за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

Тази част на областната стратегия за развитие трябва да покаже как ще бъде приложен един от основните принципи за провеждане на политиката за регионално развитие, а именно – партньорство, публичност и прозрачност при осъществяване на планирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Съгласно националната законодателна рамка за регионално развитие, действията на компетентните органи, свързани с разработването и изпълнението на областната стратегия за развитие, са публична информация. В тази връзка е предвидено чрез web-приложението на Единната информационна система за управление на регионалното развитие (ЕИСУРР) да се осигури публичен достъп до актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие. Предвижда се също публикуване на документа на интернет страницата на областната администрация.

В тази част е необходимо да бъде описано институционалното взаимодействие по повод разработването, в т.ч актуализацията и реализацията на областната стратегия за развитие:

- начинът и средствата, чрез които ще бъде информирана обществеността за цялостния процес на изготвяне, съгласуване, приемане, актуализиране, изпълнение и оценка на актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие;
- начинът и средствата за информиране на обществеността за характера и същността на извършените действия, за необходимостта и потенциалните ползи от извършването им, за резултатите от изпълнението на ОСР; Необходимо е да се опишат какви форми на партньорството са приложени в процеса на разработване на актуализирания документ за изпълнение на ОСР;
- провеждане на работни срещи и консултации със заинтересованите страни, които създават възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения;
- консултиране чрез организиране на публични дискусии, в т.ч. чрез интернет;
- участие във формални структури за подготовка на проекти и програми със състав, основан на принципа на партньорство (представители на органите за управ-

ление на различните равнища, социално-икономически партньори, гражданско общество).

В окончателния вариант на актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие е необходимо да се посочи какъв е конкретният принос на партньорите и кои техни предложения са отразени.

На практика партньорите са обединени от общи цели и интереси, което е условие за постигане на добро взаимодействие за постигане устойчиво развитие на областта. Партньорството обхваща цялостния процес на регионалното развитие. Партньорството може да бъде засилено чрез участие на различни видове партньори за определени територии.

Партньорството обхваща:

- компетентни регионални, местни и други публични власти;
- икономически и социални партньори;
- други подходящи органи, представляващи гражданското общество, неправителствени организации и органи, отговорни за насърчаване на равенството между жените и мъжете;
- частния бизнес.

Принципът на партньорство ще се прилага на всички етапи от разработването, финансирането, наблюдението и оценката по прилагането на областната стратегия за развитие така, че при актуализацията ѝ трябва да се отчете доколко принципът на партньорство е залегнал при разработването на областната стратегия за развитие 2005-2015 г. и са създадени условия и механизми за ефективното му прилагане през следващите етапи.

Участието на партньорите на всички нива на разработване, актуализиране, съгласуване, обсъждане и контрол на изпълнението гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на областната стратегия за развитие. Партньорите допринасят за обогатяването на областната стратегия за развитие със своята гледна точка, която е различна от тази на областната администрация, с инструментите на гражданското общество, които се основават на прякото участие на гражданите и на техните организации в управлението и процеса на вземане на решения. Ролята на частния бизнес става все по-значима по отношение разработването и изпълнението на областната стратегия за развитие. Той е активен участник в цялостния процес на развитието на областта. Като цяло прилагането на принципа на партньорството подобрява ка-

чеството на областната стратегия за развитие, респективно на актуализирания документ за изпълнението ѝ, като подобрява реалистичността и приложимостта ѝ, и в по-голяма степен я доближава до очакванията на гражданите и бизнеса.

Отговорностите за изпълнението на стратегическия документ трябва да бъдат ясно разпределени между партньорите от областта и общините. От добрата координация между местните партньори зависи успешното изпълнение на областната стратегия за развитие.

Прилагането на принципа на партньорство е само по себе си механизъм и за повишаване на капацитета за усвояване на средствата от ЕС, необходими за постигане целите на областната стратегия за развитие.

При осъществяване принципа на партньорство е необходимо да се спазват и принципите на **прозрачност и публичност**. За тази цел областният управител следва да осигурява информация и публичност на областната стратегия за развитие, както и на документите, свързани с действията на съответните органи по нейното изработване, съгласуване, актуализиране, осигуряване на необходимите ресурси и изпълнение. Информираността на гражданското общество е необходима, за да се получи широка обществена, гражданска подкрепа и ангажирано участие на заинтересованите страни в цялостния процес, да се подобри и усъвършенства областната стратегия за развитие и да се получи по-голям ефект от прилагането ѝ.

Подборът и въвличането на компетентни специалисти в процеса на актуализирането и прилагането на областната стратегия за развитие и осигуряването на нейната публичност и прозрачност е особено важна предпоставка, водеща до обединяване на усилия на местната общност в цялостния процес за реализация на стратегията

Осигуряването на публичност и прозрачност на стратегическото планиране и програмирането на регионалното развитие на територията на областта се осъществява от областния управител чрез Областния съвет за развитие, който обсъжда и съгласува необходимите действия.

Актуализация на стратегическата рамка за постигане на устойчиво интегрирано развитие на община - актуализиран документ за изпълнение на общинския план за развитие на съответната община за периода 2009-2013 г.

1. Общи изисквания по отношение актуализацията на общинския план за развитие.

През периода след 2007 година настъпват съществени промени в националното и европейското законодателство за регионално и местно развитие, съпътствани от промени в икономическото и социалното развитие на районите и общините, които рефлектират пряко върху общинския план за развитие (ОПР). Новият Закон за регионално развитие (ЗРР) предвижда до 31 август 2009 г. да се актуализират стратегическите и плановите документи за регионално развитие - Национална стратегия за регионално развитие, регионални планове за развитие (РПР), областни стратегии за развитие (ОСР). Промените в документите за стратегическо планиране на регионалното развитие на национално и регионално ниво определят необходимостта от актуализация на общинския план за развитие, за да се осигури съответствие между документите и се засили общата им стратегическа ориентация. С актуализацията на областните стратегии за развитие ще бъдат определени актуални стратегически насоки за актуализиране на целите и приоритетите на общинския план за развитие за периода до 2013 г.

Настъпилите промени налагат предприемане на действия от компетентните органи за актуализация на действащия общински план за развитие, за да се адаптира към промените и се засили неговата ефективност и ефикасност като документ за провеждане на политиката за развитие на общината.

2. Специфични изисквания по отношение актуализацията на общинския план за развитие

Актуализираният документ за изпълнението на общинския план за развитие за периода 2009 – 2013 г. тематично обхваща:

- *Актуализиран социално-икономически профил на съответната община*
- *Актуализиран SWOT анализ*
- *Актуализирана стратегия за устойчиво интегрирано местно развитие*
- *Актуализация на индикативната финансова таблица обобщаваща необходимите ресурси за реализация на плана*
- *Система от индикатори и действия за наблюдение и оценка*
- *Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност*
- *Актуализирана програма за реализация на плана*
- *Резултати от предварителната оценка*

2.1. Актуализиран социално-икономически профил на общината

При актуализацията на аналитичната част на общинския план за развитие следва да се ползва актуална статистическа информация за 2006 г. и за годините след нея, където такава е налична, тъй като в процеса на актуализация на системата от документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие се налага базата на статистическата информация да е единна и да се осигури съпоставимост между отделните документи за стратегическо планиране и програмиране.

Анализът следва да е фокусиран и в синтезиран вид да отразява спецификата на съответната територия, за да се обоснове в стратегическата част предлагания подход за развитие за остатъка от плановия период 2009-2013 г.

Като резултат от анализа следва да се идентифицират и териториално да се дефинират проблемите, да се направят изводи и се посочат тенденциите за развитие на общината, като се отчитат характеристиките на вътрешния ѝ потенциал за развитие.

Анализът следва да акцентира върху промените, настъпили в социално-икономическото и инфраструктурното развитие на общината през изтеклия период от влизането на плана в сила. Оценката на настъпилите промени ще даде възможност за точна преценка на необходимостта от промяна на стратегическата част на документа и нейното параметриране.

Потенциалът за развитие на общината се определя, като се анализират тези елементи, които са характерни за общината и ще са в подкрепа на нейното бъдещо развитие.

Примерната структура на актуализирания социално-икономически профил на съответната община съдържа:

- **Общ профил на общината** – кратка характеристика на съответната община, чрез която да се разкрива основният потенциал за развитието ѝ, мястото и ролята ѝ за развитието на съответната област и приносът за развитието на района.
- **Състояние на местната икономика** – характеризира се състоянието на местната икономика на основа на актуалните данни, като се анализират основните икономически показатели и тенденции.
- **Социална сфера** – анализират се основни актуални показатели (население – структура, прираст, коефициент на икономическа активност, заетост, равнище на безработица и др.), както и състоянието на мрежата от здравни, образователни и социални услуги, дейностите в областта на културата.
- **Инфраструктурно развитие** – актуализираният анализ дава оценка за изградеността на системите на техническата инфраструктура и качеството на предоставяните услуги от нея. Анализът обхваща транспортната инфраструктура, с акцент върху пътната мрежа, водоснабдителната мрежа, телекомуникационната мрежа, енергийна мрежа (вкл. възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и енергийна ефективност), съобщителната мрежа, относителният дял на населението, обслужено със сметосъбиране и др. Целта е да се разкрие доколко състоянието на инфраструктурата дава възможност за развитието на общината, а ако това състояние е незадоволително – в каква насока трябва да се предприемат спешни мерки.
- **Екологично състояние (екологичен профил)** – анализира се доколко ефективно работи екологичната инфраструктура на територията на общината. Разглеждат се изградеността на канализационната мрежа и пречистването на отпадните води, управлението на битовите отпадъци. Извеждат се основните екологични проблеми, налични замърсявания и антропогенни въздействия върху компонентите на околната среда (вода, въздух, почви, твърди отпадъци, шум, радиация, биоразнообразие). Специално внимание се обръща на териториите, попадащи в Националната мрежа Натура 2000 и защитените територии, както и на ролята на общинския план за развитие за повишаване на енергийната ефективност, внедряването на ВЕИ,

намаляване на емисиите от парникови газове и употребата на изкопаеми горива в общината, като се отчете стимулирането на инвестиции в проекти, прилагащи най-ефективните технологии спрямо местния потенциал за ВЕИ и енергийна ефективност.

2.2. Актуализиран SWOT анализ

Като база за актуализация на SWOT анализа се използва SWOT анализа в приетия общински план за развитие за периода 2007-2013 г. Актуализираният SWOT анализ е тясно обвързан с актуализирания социално –икономически профил, развитието на инфраструктурата и състоянието на околната среда на общината. Актуализацията се състои в отразяване на настъпилите промени в първите години на прилагане на плана. Целта е SWOT анализът да се прецизира като основно се вземат под внимание ресурсите (съществуващия потенциал) на общината, изводите, проблемите и тенденциите. Добре изведеният от аналитичната част SWOT анализ е предпоставка за актуализиране (евентуално преформулиране) на целите и приоритетите в стратегическата част.

Актуализираният SWOT анализ определя действието на факторите за развитие към момента на актуализация на документа. Вътрешните фактори се отразяват в частта силни и слаби страни, а външните - в частта възможности и заплахи.

Актуализираният социално-икономически профил и SWOT анализът следва да очертават ключови аналитични компоненти и сфери на развитието, които да послужат за актуализирането на стратегическата част, т.е. още в анализа да проличи къде има потенциал за развитие – в каква насока, къде има проблеми – как да се решат, какви са тенденциите и т.н.

2.3. Актуализирана стратегия за устойчиво интегрирано местно развитие

Тази част от общинския план за развитие следва да се актуализира в съответствие със стратегията за развитие на областта и стратегическите насоки за разработване на целите и приоритетите на общинския план за развитие, съдържащи се в актуализирания документ за изпълнение на съответната областна стратегия за развитие за периода 2009-2013 г.

При избора на стратегията за развитие се отчитат целите и приоритетите на областната стратегия, които хармонизират със специфичните характеристики и нуждите по отношение на развитието и потенциала на общината.

Актуализацията на стратегията за развитие на общината трябва да подобри възможностите за нейното ефективно изпълнение до края на периода на действието на общинския план за развитие, поради което тя следва да отчита в максимална степен изискванията на прилаганите финансови инструменти към момента с цел получаване на финансова подкрепа за реализация на проекти. В тази връзка следва да се осигури подходящо съответствие на приоритетите на общинския план за развитие с приоритетите на оперативните програми, по които съответната община би могла да бъде бенефициент по отделни операции. Тъй като Оперативна програма “Регионално развитие” (ОПРР) в най-голяма степен в периода до 2013 г. ще подкрепя дейности за интегрирано регионално развитие, е целесъобразно да има добро съответствие на стратегическо ниво на стратегията за развитие на общината и на програмата за реализацията ѝ с тази на Оперативна програма “Регионално развитие”, за да се осигури възможност за реализиране на проекти в нейните рамки.

При актуализацията на целите и приоритетите за развитие на общината за периода до 2013 г., задължително следва да бъдат отчетени настъпилите промени в икономическото и социалното развитие, да бъде заложено на интегрираното устойчиво развитие в по-голяма степен, както и на развитието на партньорството със съседните общини.

Не на последно място, при формулирането на целите и приоритетите за развитие следва да бъдат отчетени специфичните характеристики на територията, както и концепцията за нейното устройство, приета с общия устройствен план на общината.

При актуализиране на заложените цели и приоритети от съответния действащ общински план за развитие е необходимо да се прецени:

- кои от тях са актуални към момента и са приемливи да останат (съобразени са с потребностите на района и са в съответствие с актуализирания документ на ОСР);
- кои цели и приоритети намаляват или губят своята значимост - да се прецени дали да отпаднат или да се промени формулировката им;
- кои са новите цели и приоритети, които да бъдат включени.

При определянето на целите и приоритетите следва да се оцени тяхната реалистичност, да бъдат оценени ползите и възможното динамично въздействие както върху социално-икономическите характеристики на развитието, така и върху качеството на околната среда.

При определяне на стратегически цели и приоритети, които засягат конкретни сектори, следва да се отчетат предвижданията на съответните секторни стратегии за развитие за съответния период. Целесъобразно е също да бъдат отчетени общите интереси със съседни общини по отношение реализация на стратегически цели, касаещи икономическото, социалното, инфраструктурното развитие и опазването на околната среда.

Необходимо е да се засили стратегическата ориентация на общинския план за развитие по отношение прилагането принципа за устойчиво интегрирано развитие и общите за Европейския съюз цели и приоритети по отношение постигане на конкурентоспособност на регионалната икономика, предприемането на съвместни целенасочени действия за намаляване на въздействието върху промяната на климата, опазване на биоразнообразието, ефективно и ефикасно управление на защитените територии, планиране на дейности за изпълнение стратегията на ЕС за широко въвеждане използването на ВЕИ.

В повечето случаи актуализацията на стратегическата част на общинския план за развитие няма да наложи основна промяна на първоначално определената стратегия, а ще изисква по-голяма конкретизация и адаптиране към конкретните условия и инструменти за реализацията ѝ, свързано с редактиране и преформулиране на някои от целите и приоритетите.

За всяка от специфичните цели в рамките на даден приоритет за развитие може да се посочва пакет от мерки, които осигуряват реализацията ѝ. В някои случаи мерките могат да бъдат отделни проекти.

Подходящо е да бъдат посочени бенефициентите по всяка една от мерките, което ще даде по-ясна представа за въздействието върху развитието на общината.

2.4. Актуализация на индикативната финансова таблица, обобщаваща необходимите ресурси за реализация на плана

Индикативната финансова таблица обобщава необходимите ресурси за реализация на общинския план за развитие определя финансовата рамка за участие на различните източници и поетите ангажименти от партньорите за финансиране на дейности в рамките на плана.

При изготвянето на актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие за периода 2009-2013 г. е подходящо да бъдат направени корекции във фи-

нансовата таблица, в случаите, когато предварително планираните ресурси за реализацията на приоритетите за развитие в общинския план за развитие не съответстват на реално необходимите или когато има промяна в поетите ангажменти по изпълнението на плана от страна на някои партньори в местното развитие.

Компонентите на индикативната финансова таблица обхващат:

- актуализираните приоритети за устойчиво интегрирано местно развитие за периода до 2013 г.;
- източниците за финансиране на мерките и проектите, предвидени за реализация на приоритетите в развитието на общината;
- относителния дял на предвидените средства по приоритети и източници на финансиране в общата сума на поетите финансови ангажменти за реализацията на плана.

Оценката на общия обем на финансовите ресурси за реализацията на плана се разработва, като се отчитат макроикономическите показатели за страната и региона (на нива NUTS 2 и 3), тенденциите и прогнозите в социално-икономическото развитие на общината през периода до 2013 г., финансовия капацитет на общината, както и финансовите инструменти, от които може да се черпи ресурс за реализацията на програмата за изпълнение на общинския план за развитие, в т.ч. средства от фондовете на Европейския съюз.

При актуализацията на финансовите ресурси за реализацията на общинския план за развитие в периода 2009-2013 г. е необходимо да се вземат предвид условията по отношение прилагането принципа на „допълняемост” при оперативните програми, по които общината планира да е бенефициент, както и опита на общината във финансовото управление на проекти, съфинансирани от фондовете на ЕС.

2.5. Индикатори за наблюдение и оценка на плана

Индикаторите за наблюдение на общинския план за развитие отчитат степента на постигане на целите и приоритетите за развитие, определени в съответните документи въз основа на данните за физическото и финансовото им изпълнение. Използват се три вида - финансови и физически индикатори за конкретен продукт, индикатори за резултат и индикатори за въздействие.

Финансовите и физическите индикатори отчитат какво е изпълнението на финансирането и реализацията на конкретни продукти за всеки от приоритетите на база на планираните ресурси в индикативната финансова таблица. Финансовите индикатори отчитат, както конкретното изпълнение, така и участието на различните финансови източници и партньорите.

Индикаторите за оценка на изпълнението на отделните мерки по приоритетите за развитие са от типа „индикатори за резултат”, тъй като по някои мерки те се отнасят за единични конкретни проекти. Избраните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за постигнатата промяна и напредъка по реализацията на целите.

Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на специфичните цели на приоритетите и имат значение за цялостната оценка на ефективността и стратегическата ориентация на политиката за интегрирано местно развитие. Степента на въздействие се отчита с количествено измерими индикатори (по възможност), а в някои случаи с качествени оценки за социалното, икономическото и инфраструктурното развитие.

При изготвянето на актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие е необходимо да бъдат конкретизирани индикаторите, които ще се използват в процеса на наблюдение, да се посочат източниците на информация, които ще осигуряват необходимите данни, периодичността на събиране на актуална информация, както и базовите и прогнозните стойности на индикаторите.

За някои от посочените индикатори, които не се наблюдават от Националния статистически институт (НСИ), като източник на информация могат да бъдат посочени някои от административните звена в общината, които съхраняват и обработват необходимата за наблюдението информация. Неправителствените организации често разполагат с информация, която би била полезна за наблюдението. Важно условие за правилното протичане на наблюдението е източниците на информацията да са надеждни, а самите данни достоверни и актуални. Важно изискване, което трябва да се спазва, е при определянето на индикаторите да се уверим, че е възможно да се осигури необходимата информация за прилагането им.

В случаите, когато за някои от посочените индикатори е невъзможно да бъде осигурена информация в процеса на наблюдение, те биха могли да бъдат заменени с други. Процедурата за включване на нови индикатори следва да се осъществява на база на предложение, съдържащо се в междинната оценка за изпълнението на общинския план за развитие.

За изпълнението на целите и приоритетите на общинския план за развитие е подходящо да бъдат включени количествени индикатори с цел да се оцени напредъка по интеграцията на глобалните проблеми на околната среда при осъществяване на местната политика за устойчиво интегрирано развитие. Списък на ключови (стратегически) индикатори за мониторинг на интеграцията на глобалните проблеми по околна среда в процеса на регионално и местно развитие в България са дадени в Приложението към настоящите методически указания.

2.6. Необходимите действия по наблюдението, оценката и актуализацията на плана

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на общинския план за развитие, организацията и методите прилагани от органите, отговорни за неговото изпълнение, като се използват резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана.

Орган за наблюдение на общинския план за развитие е Общинският съвет.

В процеса на наблюдение на изпълнението на общинския план за развитие се осигурява участието на заинтересованите страни - органи, организации, физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност при изпълнението на ОПР.

Финансовото и техническото осигуряване на дейността по наблюдението на общинския план за развитие се извършва от бюджета на общината.

Кметът на общината организира наблюдението на изпълнението на ОПР.

За резултатите от наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие се разработват ежегодно годишни доклади. Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на ОПР се изготвя по определен от кмета на общината ред и се одобрява от Общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Информацията и данните, свързани с наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие, се въвеждат в Единната информационна система за управление на регионалното развитие.

Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка на общинския план за развитие.

Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие съдържа информация за:

1. общите условия за изпълнение на ОПР и в частност промените в социално-икономическите условия в общината;
2. постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР въз основа на индикаторите за наблюдение;
3. действията, предприети от компетентните органи с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на ОПР, в т. ч.:
 - а) мерките за наблюдение и създадените механизми за събиране, обработване и анализ на данни;
 - б) преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане на ОПР през съответната година, както и мерките за преодоляване на тези проблеми;
 - в) мерките за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на ОПР;
 - г) мерките за постигане на необходимото съответствие на ОПР със секторните политики, планове и програми на територията на общината;
 - д) мерките за прилагане принципа на партньорство;
 - е) резултатите от извършени оценки към края на съответната година.
4. заключения и последващи мерки за подобряване на резултатите от наблюдението.

Резултатите от наблюдението на общинския план за развитие се вземат предвид при отчета на изпълнението на съответната областна стратегия за развитие.

Актуализацията на общинския план за развитие следва да подобри системата за наблюдение с оглед извършване на обективна междинна и последваща оценка на неговото изпълнение.

На база на междинната оценка ще се отчете достигнатата степен на изпълнение на целите и приоритетите на актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие за периода 2009-2013 г., изпълнението на финансовия план и постигната ефективност и ефикасност на усвоените финансови ресурси. На този етап могат да се предприемат мерки за подобряване на управлението на изпълнението на плана с цел постигане по-висока ефективност и ефикасност на процеса на наблюдение и оценка на политиката за местно развитие.

Последващата оценка ще даде цялостна представа за изпълнението на общинския план за развитие и за реализацията на неговите стратегически цели и приоритети.

На тази основа може да се актуализира политиката за устойчиво интегрирано местно развитие през следващия планов период.

2.7. Описание на необходимите действия за прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност

Актуализираният документ за изпълнение на общинския план за развитие за периода 2009-2013 г. се обсъжда със заинтересованите страни - местните власти и представители на изпълнителната власт на регионално ниво, социално-икономическите партньори и представителите на юридически лица с нестопанска цел, работещи в областта на регионалното и местното развитие, отделни представители на гражданското общество.

Социално-икономическите партньори участват в процеса на разработването и актуализацията на общинския план за развитие и изразяват становища относно предвижданията на документа по подходящ начин. Кметът на общината осъществява координация и контрол върху процеса на разработване и актуализация на общинския план за развитие и на консултациите с партньорите.

Кметът на общината и общинският съвет осигуряват информация и публичност на общинския план за развитие в съответствие с техните компетенции.

В рамките на актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие се обсъждат конкретните мерки и форми за подобряване на взаимодействието между заинтересованите страни, развитие и разширяване на партньорството и популяризирането на плана и резултатите от неговото изпълнение пред съответните целеви групи. Подходящо е да се представи подобрена обща целева рамка за развитие на партньорството, основните сфери на взаимодействие, отговорностите на партньорите и очакваните ползи и резултати от съвместните действия за мобилизиране на местните ресурси за развитие.

В случаите, когато се предвижда реализация на съвместни проекти със съседни общини, е подходящо планирането на съвместни информационни кампании и дейности за популяризирането им.

Актуализираният документ за изпълнение на общинския план за развитие се публикува на страницата на общината в интернет и в web - приложението на Единната информационна система за управление на регионалното развитие.

2.8. Актуализация на програмата за реализация на общинския план за развитие

Програмата за реализация на общинския план за развитие през периода 2009-2013 г. има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, определени с актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие, да осигури съответствие на вътрешните и външни фактори за развитието, като ги обвърже с финансовите ресурси за реализация на плана и създаде условия за мобилизиране на ресурсите както в публичния, така и в частния сектор.

Програмата за реализация на общинския план за развитие на практика съдейства за осъществяване на основната стратегическа цел на държавната политика за регионално развитие, а именно постигане на устойчиво интегрирано развитие на районите и общините. Логиката на интервенциите на програмата показва как взаимодействат и се допълват отделните приоритети на стратегията за местно развитие във връзка с реализацията на стратегическите цели за съответния период. В повечето случаи тази логика ще бъде запазена в рамките на актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие за периода 2009-2013 г., но в някои случаи, когато е необходимо да се засили интегрирания подход за развитие, могат да бъдат направени и по-съществени промени.

С актуализацията на програмата за реализация се детайлизира списъка от мерки, чрез които се реализира всяка от специфичните цели на приоритетите на общинския план за развитие, ресурсите необходими за реализацията им, както и административните структури, които ще осъществят управлението и наблюдението на изпълнението.

По всяка от мерките се посочват конкретните проекти, с които ще бъдат реализирани специфичните цели, респективно приоритетите на актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие. За всеки проект в програмата за реализация се представя информация, съдържаща кратко описание и обосновка на проекта, финансовите ресурси, необходими за реализацията му, участието на различни финансови източници във финансирането му, продължителност и отговорна за реализацията институция (в случаите, когато за управление на проекта е създадено специално звено, това се посочва).

Програмата за реализация отчита изискванията на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС, за периода на действие на плана с оглед подобряване достъпа до финансиране на проектите, включени в нея.

Програмата за реализация е многогодишна, тъй като обхваща срока на действие на общинския план за развитие. Тя може да бъде самостоятелно актуализирана периодично, с цел подобряване условията за ефективно изпълнение на общинския план за развитие.

2.9. Резултати от предварителната оценка

Предварителната оценка на общинския план за развитие, както и на актуализирания документ за неговото изпълнение има за цел да подобри качеството на съответния документ, като осигури адекватност на планираните цели, приоритети и ресурси и по-висока ефективност и ефикасност на тяхната реализация за определения период.

В актуализирания документ за изпълнение на общинския план за развитие е необходимо да бъдат включени резултатите от предварителната оценка, която се извършва паралелно с неговото разработване от относително независим от разработващия екип консултант.

Резултатите от предварителната оценка следва да съдържат информация за:

- извършената оценка на социално-икономическото въздействие на общинския план за развитие;
- въздействието върху околната среда.

Оценката на социално-икономическото въздействие на общинския план за развитие обхваща въздействието на възможните интервенции, свързани с изпълнението на плана в областта на демографското състояние и тенденции; институционалните системи за управление в социалната сфера (здравеопазване, образование, заетост, социални услуги, културно-исторически традиции и модели); икономическата диверсификация, темпове на развитие на местната икономика и конкурентоспособност на общината; развитие на гражданското общество и партньорството; политическите и социалните ресурси за провеждане на политиката за устойчиво интегрирано местно развитие; възможностите за ефективно и ефикасно използване на природните ресурси и потенциала на територията; инфраструктурата, свързана с предоставяне на услуги за населението и бизнеса.

Резултатите от оценката на въздействието върху околната среда се основават на процеса по наблюдението и контрола при прилагането на общинския план за развитие,

по компоненти и фактори на околната среда, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологичните щети в резултат на прилагането на плана. В случаите, когато е изготвена екологична оценка на общинския план за развитие, се отчитат препоръките и мерките, предвидени в становището на компетентния орган по екологичната оценка.

Приложение

Списък на ключови (стратегически) индикатори за мониторинг на интеграцията на глобалните проблеми по околна среда в процеса на регионално и местно развитие в България

№	Индикатор	Код и домейн
1.	Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти)	BDV05, Биологично разнообразие
2.	Съотношение между горските, земеделските и урбанизирани територии	BDV09, Биологично разнообразие
3.	Емисии на парникови газове (приравнени към CO ₂ еквивалент) на жител от населението	CLM09, Промени на климата
4.	Разходи за ДМА с екологично предназначение	CMN21, Общи
5.	Разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението	CMN22, Общи
6.	Дял от територията с висок риск от ерозия	DST01, Опустиняване
7.	Разходи за енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници	CMN23, Общи

Профил на стратегическите индикатори

Индикатор 1

А. Индикатор

- **Наименование:**

Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти)

- **Основание за предлагане:**

Ограничаването на хабитатите, вследствие човешката дейност е една от основните причини за намаляването на биологичното разнообразие. Поради това увеличаването или намаляването на площите с антропогенно натоварване индиректно е измерител на биоразнообразието.

Един негативен процес, характерен за територията на страната и имащ ясно изразено влияние върху биологичното разнообразие е свързан с презастрояването и отнемането на територии вследствие активната строителна дейност.

- **Мерна единица:** % (от площта на съответната териториална единица)

- **Териториално ниво:** Регионално, местно

Б. Обща характеристика

- **Отношение към Конвенциите от Рио:**

Антропогенното въздействие върху територията е адресирано в Конвенцията на ООН за биологичното разнообразие и е безспорно в основата на загубата на биологично разнообразие

- **Връзка с други системи от индикатори:**

Индикаторът се използва във всички страни, където има покритие с данни от проекта CORINE земно покритие.

Предлаганият индикатор е утвърден за използване в статистическата практика на Евростат и е част от стандартните статистически индикатори в общоевропейския проект Urban Audit⁹

- **Връзка с национални стратегии и приоритети**

- **Наличие на данни в страната:**

⁹ Вж. www.urbanaudit.org/

Изходните данни за изчисляване на индикатора за общините, областите и районите от ниво 2 в страната са налични от реализирания от ИАОС проект – CORINE земно покритие 1990 и 2000 г. и 2006 г..

○ **Технологична обезпеченост:**

Наличните в страната данни се предоставят от ИАОС/ЕЕА на потребителите след заявка в цифров вид, подходящ за работа в среда на ГИС¹⁰.

¹⁰ Вж. www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover/

Индикатор 2

А. Индикатор

- **Наименование:**

Съотношение между горските, земеделските и урбанизираните територии

- **Основание за предлагане:**

Противоположно действащите процеси на отнемане на площи и залесяване имат ясно изразено влияние върху биологичното разнообразие. Промяната в съотношението има индиректно отношение към опазването на природната среда, респ. на биологичното разнообразие.

- **Мерна единица: % или дял от общата територия**

- **Териториално ниво:** регионално, местно

Б. Обща характеристика

- **Отношение към Конвенциите от Рио**

- **Връзка с други системи от индикатори:**

Индикаторът се използва във всички страни, където има покритие с данни от проекта CORINE земно покритие.

- **Връзка с национални стратегии и приоритети**

Цел 2010 г. - Спиране загубата на биологично разнообразие

- **Наличие на данни в страната:**

Изходните данни за изчисляване на индикатора за общините, областите и районите от ниво 2 в страната са налични от реализирания от ИАОС проект – CORINE земно покритие 1990 и 2000 г. и 2006 г.

- **Технологична обезпеченост:**

Наличните в страната данни се предоставят от ИАОС/ЕЕА на потребителите след заявка в цифров вид, подходящ за работа в среда на ГИС¹¹.

¹¹ Вж. www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover/

Индикатор 3

А. Индикатор

- **Наименование:**

Емисии на парникови газове (приравнени към CO₂ еквивалент) на жител от населението

- **Основание за предлагане:**

Парниковите газове са в основата на антропогенното въздействие върху промените на климата. Въглеродният диоксид се образува от изгарянето на фосилни горива и от естествени причини и формира около 40 % от всички парникови газове, поради което останалите се приравняват към него. Определянето на количеството парникови газове на човек в съответната териториална единица позволява разкриването на междурегионални различия и осъществяването на сравнителен анализ.

- **Мерна единица:** тона/чов/год.

- **Териториално ниво:** регионално, местно

Б. Обща характеристика

- **Отношение към Конвенциите от Рио:**

Емисиите на парникови газове са ясно идентифицирани като основен проблем, адресиран в Рамкова конвенция на Обединените нации по изменение на климата

- **Връзка с други системи от индикатори:**

Индикаторът има ясна връзка към ратифицирания от страната протокол от Киото и Рамкова конвенция на ООН по изменение на климата;

Индикаторът е част от системата от индикатори на ЕС за устойчиво развитие (Indicators for monitoring the EU Sustainable Development Strategy)

Предлаганият индикатор е разпознаваем и широко използван в страната и в страните от ЕС. Той е утвърден като ключов индикатор за устойчиво развитие на ЕС и данните за него се систематизират и разпространяват от Евростат¹².

- **Връзка с национални стратегии и приоритети**

- Стратегия за устойчиво развитие на Република България
- Стратегия за устойчиво развитие на ЕС
- Протокол от Киото

- **Наличие на данни в страната:**

¹² Вж.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/url/page/PGP_DS_SUSTDEVIND/PGE_DS_SUSTDEVIND_01

Изходните данни за изчисляване на индикатора за общините, областите и районите от ниво 2 в страната са налични в НСИ, за сравнително дълъг период от време.

Индикатор 4

А. Индикатор

- **Наименование:**

Разходи за ДМА с екологично предназначение

- **Основание за предлагане:**

Обемът на разходите за дълготрайни материални активи с екологично предназначение е от важно значение за опазването на природната среда.

Исходните данни за изчисляване на индикатора за областите и районите от ниво 2 в страната са налични от НСИ, въз основа на статистическата отчетност на стопанските субекти.

При интерпретацията на показателя трябва добре да се познава конкретната територия и събитията настъпили при стопанските субекти функциониращи на територията ѝ, за да се избегне погрешна интерпретация.

- **Мерна единица:** млн. лв./год
- **Териториално ниво:** регионално

Б. Обща характеристика

- **Отношение към Конвенциите от Рио:**

Съвкупно разходите за опазване и възстановяване на околната среда адресират като цяло всички проблеми, към които имат отношение Конвенциите от Рио.

- **Връзка с други системи от индикатори:**

Индикаторът се използва във всички страни от ЕС27, без обаче да е възможно да бъде лесно осъществена сравнимост между отделните държави поради различната методология по събиране, валути, паритетни единици за отчитане и т.н.

- **Връзка с национални стратегии и приоритети**

- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015г.
- Стратегия за насърчаване на инвестициите в Р. България
- Директива 2006/32/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 5 април 2006 г. относно ефективността при крайното потребление на енергия и осъществяване на енергийни услуги
- Директива 2002/91/ЕО на европейския парламент и съвета от 16 декември 2002 г. относно енергийната ефективност на сградния фонд
- Енергийна стратегия на Република България

- Национална дългосрочна програма за насърчаване използването на възобновяеми източници на енергия 2005-2015 г.

- **Наличие на данни в страната:**

Показателите за ДМА с екологично предназначение са включени в националната програма за статистически изследвания и отдел „Статистика на околната среда” на НСИ разполага с изходни данни, формиращи дълъг динамичен ред, позволяващ сравнение между отделни години.

Индикатор 5

А. Индикатор

- **Наименование:**

Разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението

- **Основание за предлагане:**

Информацията за разходи за активи с екологично предназначение на жител ще позволи осъществяването на сравнение между различните единици на едно и също ниво в административно-териториалното деление на страната.

Изходните данни за изчисляване на индикатора за областите и районите от ниво 2 в страната са налични от НСИ.

- **Мерна единица:** хил.лв/чов/год
- **Териториално ниво:** регионално

Б. Обща характеристика

- **Отношение към Конвенциите от Рио:**

Съвкупно разходите за опазване и възстановяване на околната среда адресират като цяло всички проблеми, към които имат отношение Конвенциите от Рио.

- **Връзка с други системи от индикатори:**

Индикаторът се използва във всички страни от ЕС27, без обаче да е възможно да бъде лесно осъществена сравнимост между отделните държави поради различната методология по събиране, валути, паритетни единици за отчитане и т.н.

- **Връзка с национални стратегии и приоритети**

- ☐ Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015г.
- Стратегия за насърчаване на инвестициите в Р. България
- Директива 2006/32/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 5 април 2006 г. относно ефективността при крайното потребление на енергия и осъществяване на енергийни услуги
- Директива 2002/91/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 16 декември 2002 г. относно енергийната ефективност на сградния фонд
- Енергийна стратегия на Република България
- Национална дългосрочна програма за насърчаване използването на ВЕИ 2005-2015

- **Наличие на данни в страната:**

Показателите за ДМА с екологично предназначение и средногодишно население са включени в националната програма за статистически изследвания и отделите „Демографска статистика” и „Статистика на околната среда” на НСИ разполагат с изходни данни, формиращи дълъг динамичен ред, позволяващ сравнение между отделни години и териториални единици.

Индикатор 6

А. Индикатор

- **Наименование:**

Дял от територията на териториалната единица с висок риск от ерозия

- **Основание за предлагане:**

Ерозионната дейност е един от най-неблагоприятните проблеми, свързани с интензивното селско стопанство и обезлесяването, който се адресира от редица международни, национални и поднационални нормативни и стратегически документи.

- **Мерна единица: %**

- **Териториално ниво:** регионално, местно

Б. Обща характеристика

- **Отношение към Конвенциите от Рио:**

Ерозионната дейност е в основата на загубата на почва и поради това е един от основните проблеми, адресирани в Конвенцията на ООН за борба с опустиняването;

- **Връзка с други системи от индикатори:**

- Система за земеделска счетоводна информация
- Българска Анкета за Наблюдение на Селскостопанската и Икономическа Конюнктура (БАНСИК)
- Мониторинговата мрежа на ИАОС, Подсистема “Земи и почви”

- **Връзка с национални стратегии и приоритети:**

- Тематичната стратегия за опазване на почвите в ЕС (2006/2293(INI))
- Конвенцията за биологичното разнообразие
- Конвенцията на ООН за борба срещу опустиняването

- **Наличие на данни в страната:**

Данни за риска от водоплощна ерозия са налични в ИАОС и отдел „Агростатистика” на Министерство на земеделието и храните.

Индикатор 7

А. Индикатор

- **Наименование:**

Разходи за енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници

- **Основание за предлагане:**

Минимизирането на загубите на електроенергия и обезпечаването на екологично чиста електроенергия от ВЕИ пряко допринася за намаляването на използването на фосилни горива и горивни процеси за добив на енергия, поради което благоприятства за намаляване на влиянието на човешката дейност върху промените на климата.

- **Мерна единица:** млн.лв./год.

- **Териториално ниво:** регионално

Б. Обща характеристика

- **Отношение към Конвенциите от Рио:**

Повишаването на енергийната ефективност и относителния дял на ВЕИ има пряко отношение към констатациите в Конвенцията на ООН за промени на климата.

- **Връзка с други системи от индикатори:**

- Индикаторът е част от системата от индикатори на ЕС за устойчиво развитие (Indicators for monitoring the EU Sustainable Development Strategy)

- **Връзка с национални стратегии и приоритети:**

- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015г.
- Стратегия за насърчаване на инвестициите в Р. България
- Директива 2006/32/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 5 април 2006 г. относно ефективността при крайното потребление на енергия и осъществяване на енергийни услуги
- Директива 2002/91/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 16 декември 2002 г. относно енергийната ефективност на сградния фонд
- Енергийна стратегия на Република България
- Национална дългосрочна програма за насърчаване използването на ВЕИ 2005-2015 г.

- **Наличие на данни в страната:**

- Отдел „Статистика на околната среда” на НСИ, Агенцията по енергийна ефективност (АЕЕ)